

**Keskkonnaministri määruse
„Pärnu maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määruse „Pärnu maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus” eelnõu on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 alusel ja lähtudes §-st 7 ning selle eesmärk on täpsustada Pärnu maakonna üksikobjektide asukohti, nimetusi ja piiranguvööndide ulatust. Kehtivat kaitsekorda ei muudeta ja kaitse-eesmärke ei täiendata.

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse 75 kaitse all oleva objekti piiranguvööndi ulatust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Katrin Aavik (tel 5688 1147, e-post katrin.aavik@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 56939110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Objektide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Vastavalt *LKS* § 4 lõikele 6 on kaitstav looduse üksikobjekt teadusliku, esteetilise või ajaloolis-kultuurilise väärtusega elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, astang, paljand, koobas, karst või nende rühm.

Vastavalt *LKS* §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Rahvusvahelised lepingud looduse üksikobjekte ei käsitle, seega puudub rahvusvaheline kohustus määruses käsitletavat objektid kaitse alla võtta ning tegu on siseriikliku kaitse tagamisega.

Üksikobjektide ohustatus seisneb nii nende teadusliku väärtuse kadumises kui ka maastiku esteetilisuse vähenemises objekti võimaliku kahjustamise või hävitamise korral. Looduse üksikobjektide kaitsel on oluline kaitsta unikaalseid objekte, mida ei ole hävimise korral võimalik taastada.

Üksikpuid ja puude grupe on võetud kaitse alla alates Eesti Vabariigi algusaegadest, kui pärast maareformi raiuti maha paljud põlispuud ja seeläbi vaesestus meie maastik. Puude peamised ohutegurid metsamaal on teadmatusest (oskamatuses jämedaid või vanu puid väärtustada)

tulenev puu raie, raie käigus puuvõra kahjustamine või kasvutingimuste sedavõrd oluline muutmine, mille tõttu võib puu hävimine tõenäosus seenhaiguste, tormi vms tegurite tulemusena oluliselt suurenedada. Puude vastupanuvõime haigustele, mehaanilistele vigastustele, tuulele jms teguritele vananedes järjest väheneb. Selleks et metsas kasvanud põlispuud säiliks võimalikult kaua, tuleb tagada neile võimalikud stabiilsed kasvutingimused, mida nende kaitse alla võtmine aitabki saavutada. Metsas kasvavaid põlispuuid ohustab ümbritseva metsa raie, sest puud võivad muutuda tormihellaks, aga ka võsastumine, mis vähendab põlispuude esteetilist väärtust. Haritaval maal ohustab puud ka kündmine või maaparanduslik tegevus, mis võib rikkuda veerežiimi ja kahjustada juurestikku ning puu seisundit halvendada.

Suurte rändrahnude kaitse vajadusele juhiti tähelepanu juba 19. sajandi lõpuveerandil, kui palju rändrahnede lõhate ehituse tarbeks. Rändrahnud on ohustatud lõhkumise või algsest asupaigast teisaldamise tõttu, näiteks ehituseks või skulptuuride loomiseks kasutamine, aga ka maaparandustöödel kivikoristuse, kiviaedadesse paigutamise või suurte rahnude väiksemate alla matmisel. Kergema teisaldatavuse tõttu on enam ohustatud just väikerahnude ilmekaad kogumid – kivikülvid. Viies rändrahn algsest asukohast mujale, kaotab see rahn väga suure osa teaduslikust väärtusest, sest siis pole enam võimalik näiteks korrektselt hinnata mandrijää liikumise suunda. Kuna sageli on rahnud elupaigaks mitmesugusele elustikule (sõnajalad, samblad, samblikud), siis ohustab nende ökoloogilist väärtust kasvutingimuste muutumine, näiteks ümbritseva metsa raie.

Kuna puud on aeglase kasvuga ja sageli pikaealised, siis on iga konkreetne põlispuu unikaalne. Haruldus võib tuleneda ka liigi leidumisest kliimatoonis, mis erineb tavapärasest levilast. Rahnude puhul on haruldasemad need, mis on kaugemal viimase mandrijääätumise keskmest Skandinaavias.

Eluta looduse objektid on iseloomulikud Eesti maastikule. Põlispuud ja rahnud on Eesti vanade asustuspriirkondade tüüpilised maamärgid. Puude puhul väljendub tüüpilisus sageli ka avatud maastikus kasvanud puu liigile omases laiavas kasvukujus. Seetõttu on looduse üksikobjektide kaudu oluline ka järgnevatele põlvetele säilitada mitmekesist ja piirkonnale omast (tüüpilist) maastikuilmet.

Eluslooduse objektide, puude teaduslik väärtus seisneb nende vanuses ja mõõtmes, st dendroloogiliselt pakub huvi, kui vanaks võivad pärismaiste ja võõrpuu liikide üksikud isendid elada ja missugused mõõtmes seejuures saavutatakse. Samuti pakub teaduslikku huvi puuliikide tavapärasest erinev kasvukuju või -vorm.

Eluta looduse ehk geoloogiliste objektide (nt aluspõhja paljandid, rändrahnud, allikad, karst) väärtus seisneb eelkõige selles, et nende muutumatu säilitamise abil on võimalik selgitada erinevate piirkondade geoloogilist arengut pärast viimast jäätumist ja tänapäeval kulgevaid geoloogilisi protsesse. Teadusliku väärtuse all peetakse silmas ka rändrahnude kivimilist koostist ning asukohta ja asendit looduses, mille alusel hinnatakse mandrijää liikumissuundi, kandevõimet jms. Eestis on Euroopa suurimad hiidrahnud ja eri tüüpi liustikutekkelised pinnavormid, millel on teaduslik väärtus. Eesti Teaduste Akadeemia väljaande „Eestimaa suured kivid” andmetel on praeguseks säilinud 80–85% suurte rahnude algsest kogumist ja see on oma üle 1800 ulatava koguarvuga seetõttu väga esinduslik alus mandrijää toimemehhanismi uurimisel.

Esteetiline väärtus väljendub puude puhul nende võra ja tüve suursugususes ja/või eripärasel kasvukujus, kivide puhul väljendub nende esteetilisus harukordses suuruses ja/või kivi kujus. Eripärase kasvukujuga puud ja suured rändrahnud on silmapaistvad ning ilmestavad maastikku.

Ajaloolis-kultuurilise väärtuse all mõeldakse nii seost kohapärimusega (nt Võnnukivi) kui ka seotust kas kogu Eesti või kohaliku piirkonna kultuuriloos oluliste isikute, ajaloosündmuste või traditsioonidega (nt C. R. Jakobsoni mänd). Looduskaitseajalooline väärtus on kahekümne kuuel objektil, mis olid kirjas juba I looduskaitseregistris, mida peeti aastatel 1936–1941.

2.2. Looduse üksikobjektide kaitse alla jätmise otstarbekus.

Eelnõukohase määrusega käsitletakse 75 Pärnu maakonnas kaitse all olevat ja oma väärtuse säilitanud looduse üksikobjekti ja muudetakse nende piiranguvööndi ulatust. Tegemist on nii Eestis tervikuna, kuid eriti Pärnu maakonnas esinduslike mõõtmete ning teaduslikku, ajaloolis-kultuurilist ja esteetilist väärtust omavate objektidega. Kõigil määruses nimetatud looduse üksikobjektidel on üks või mitu eespool nimetatud väärtust (tabel 1), mis teevad määruses nimetatud üksikisendid või objektid väärtuslikuks. Nende loodusobjektide kaitse vajadus tuleneb seega riiklikul tasemel kõrgest loodusväärtusest. Põliseid puid, rändrahnede, paljandeid ja pinnavorme on võimalik kaitsta vaid nende ajaloolises kasvukohas või looduslikus, st algses asukohas. Kui puu hävib, siis ei kandu tema väärtus teistele samas kohas kasvavatele puudele või sama liigi esindajatele, ning kui rändrahn teisaldetakse algsest asukohast, kaotab see oma teadusliku väärtuse.

Kaitse põhieesmärk on tagada esinduslike põlispuude, rahnude, paljandite ja maastikulise üksikobjekti säilimine. Tulenevalt LKS § 68 lõikest 4 on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjaga vastuolus olev või objekti seisundit või ilmet kahjustada võiv tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 4 lõige 6 kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, karestik, pank, ahang, paljand, koobas, karst või nende rühm. Kaitseala on LKS § 4 lg 2 kohaselt inimtegevusest puutumatu hoitav või erinõuete kohaselt kasutatav ala, kus säilitatakse, kaitstakse, taastatakse, uuritakse või tutvustatakse loodust. Hoiuala on LKS § 4 lg 3 kohaselt liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, st kaitse-eesmärk on liikide ja koosluste kaitse. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika. Määruses käsitletavate üksikpuude ja rändrahnude puhul ei ole vajadust valida mõnda teist kaitstava loodusobjekti tüüpi. Üksikobjekti ümber olevat eripärase loodusobjekti säilitamiseks vajalikku piiranguvööndit ei saa käsitleda LKS-s nimetatud kaitsealana eelkõige selle eesmärgi ja väikese pindala (enamasti alla 0,8 ha) tõttu. Pindalaliste objektide puhul on määravaks teiste kaitse-eesmärkide (kaitsealuste liikide, elupaigatüüpide) puudumine või vähesus alal.

2.4. Piiranguvööndi ulatus

Määruses käsitletud looduse üksikobjektid on kaitse alla võetud nii Eesti Vabariigi algusaastatel

kui ka enne taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Eesti NSV Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamisest” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990. a looduse kaitse ja kasutamise seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. a, Eesti NSV seadus „Eesti looduse kaitse kohta”. 9. juulil 1994. a jõustunud „Kaitstavate loodusobjektide seaduse” § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega ettenähtud korras kaitse-eeskirjade rakendamiseni niivõrd, kui võrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt sama regulatsiooni annab ka kehtiva LKS § 91 lõige 1, mis sätestab, et enne LKS-i jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni LKS alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni. Piiranguvööndi ulatuse kehtestamine kaitsealuse looduse üksikobjekti ümber määrab kindlaks piirangutega maa-ala suuruse.

LKS § 11 lõike 3 punkt 2 kohaselt määratakse üksikobjektile kaitse alla võtmisel koos kaitse alla võtmise eesmärgiga ka kaitsevööndi ulatus. Kui kaitse alla võtmise otsustega ei ole määratud piiranguvööndi väiksemat ulatust, moodustub looduse üksikobjektidel selle ümber vastavalt LKS § 68 lõikele 1 piiranguvöönd, mille suurus on 50 m. Praeguse ni on enamiku määruses käsitletud loodusobjektide ümber kehtinud 50 m raadiusega piiranguvöönd. Sageli on sellise ulatusega piiranguvöönd põhjendamatult ja ebaotstarbekas, kuna see ei ole vajalik objekti säilimiseks, see ei mõjuta objekti vaadeldavust ning põhjustab liigset halduskoormust. Samas peab piiranguvööndi ulatus olema piisav, et tagada loodusobjekti kaitseväärtuse säilimine. Määruse eelnõuga on kavandatud täpsustada Pärnu maakonna kaitstavate looduse üksikobjektide asukohti, nimetusi ja piiranguvööndide ulatust. Muudatused valmistatakse ette looduskaitse seaduse § 10 lõike 6 alusel.

Piiranguvööndi piiritlemise aluseks on Eesti põhikaardi (1 : 10 000) ja maakatastri andmed 2020. aasta I kvartali seisuga. Piiranguvööndi määramisel võeti aluseks 2017. aasta välitööd, mille tegid Liis Jääger, Marite Kungla ja Liisu Aulik. Välitööde aluseks oli 2007. aastal Taimo Aasma koostatud aruanne „Pärnu maakonna kaitsealuste puude seisundi hinnangust”, 2008. aastal OÜ Poseidon Consult koostatud eksperdi hinnang „Pärnu maakonna kaitsealuste rändrahnude seisundi hindamise ekspertiis”, 2008. aastal Taimo Aasma koostatud ekspertiis „LKK Hiiu-Lääne regiooni kaitsealuste ja planeeritavate kaitsealuste objektide seisund, piiritlemine ja kaitsekord” ja 2010. aastal Uudo Timmi koostatud eksperdiarvamus „Läänemaa looduse üksikobjektide kaitse alla võtmise ettepanekule”.

Eesmärk on tagada Pärnu maakonna esinduslikumate põlispuude, rändrahnude ja pinnavormi säilimine ning selleks määratakse neile sobivaim kaitsevööndi ulatus. Üksikobjektidele piiranguvööndi ulatuse kehtestamisel lähtutakse iga konkreetse objekti kaitsevajadusest. Piiranguvööndi ulatus sõltub kaitstava looduse üksikobjekti mõõtmetest, esinduslikkusest, tähtsusest kultuuriajaloo, asukohast ning sellest tulenevalt vaadeldavusest looduses ja ümbritseva maastiku iseloomust. Samuti arvestab see IUCN-i loodusmälestiste kaitse soovitusetega. IUCN kaitsekategooriates on silmapaistvad looduse üksikobjektid nimetatud loodusmälestisena (*Natural monument or feature*, III kategooria). Vastav kategooria on märgitud ka Eesti Looduse Infosüsteemis. Loodusmälestiseks võib olla nii maastikuelement (*landform*), geoloogiline ilming (*geological feature*) või eluslooduse ilming, mis on väikesepindalaline ja mida kaitstakse koos lähima ümbrusega ning millel on sageli külastusväärtus. Piirnev ala peab olema piisavalt suur, et kaitsta objekti ja selle ümbruse

terviklikkust.

Kaheteistkümnele üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata, kuna need asuvad kaitsealal ja kaitse-eeskirjaga kehtestatud kaitsekord tagab piisava kaitse ka üksikobjektidele ja lisapiirangute seadmine ei ole vajalik. Lisaks ei määrata ümbritsevat piiranguvööndit kolmele objektile, mis olid varem keskkonnaregistrisse kantud uuendamata kaitsekorraga kaitsealadena. Neid käsitletakse edaspidi pindalaliste üksikobjektidena ning täpsustatakse ja ajakohastatakse objekti piir, seejuures on objekti pindala ühtlasi selle piiranguvöönd. Kokku määratakse täpsustatud piiranguvööndi ulatus 60 Pärnumaa kaitstavale looduse üksikobjektile: 38 puule või puuderühmale ja 22 rändrahnule. Kokku käsitleb määrus 75 kaitsealust objekti.

Puude piiranguvööndi määramisel arvestatakse puu esinduslikkust, mõõtmeid (võra laiust, liigiomast kõrguskasvu), juurestiku ulatust, asukohta (sh vaadeldavus) ja võimalikke ohutegureid (ehitamine, kaevamine, metsaraie). Piiranguvööndi piisav ulatus annab võimaluse tagada püsivad kasvutingimused (valgustingimused ja veerežiim) ning vältida võra ja juurestiku kahjustamist. Enamikul juhtudel on plaanis piiranguvööndi ulatust vähendada, arvestades sellega, et oleks piisav vöönd objekti kaitseks, aga ei oleks põhjendamata piiranguid ulatuses ja alal, kus toimuv tegevus objekti seisundit ei kahjusta. Suurim lubatud piiranguvööndi ulatus (50 m) on määratud nendele põlispuudele, millel on tüüpiline avamaastikus kasvanud puule omane väga laiuv võra, märkimisväärsed mõõtmed, mis on väga vanad ja harjunud kasvama kindlates valgustingimustes ja tuulte eest kaitstuna ning millele on oluline säilitada suurem vaadeldavus. Puudele, mis on mõõtmelt väiksemad või kasvanud teiste objektide läheduses, määrati väiksem piiranguvöönd.

Rändrahnude piiranguvööndi ulatuse määramisel lähtutakse rahnu asukoha maastikutüübist ja rahnu vaadeldavusest, ligipääsetavusest ja võimalikest ohuteguritest. Metsas asuvate rahnude puhul on oluline arvestada, et üldjuhul ei kaitsta ainult rahnu, vaid ka rahnul olevaid kooslusi (samblad, samblikud, sõnajalad), mis on tundlikud valgustingimuste muutumise suhtes. Metsas paiknevate rahnude piiranguvööndi ulatuseks on kavandatud 30 m, mis on piisav, et tagada kujundusraiate abil rändrahnudele sobiv ümbrus. Vastavalt üksikobjektide kaitse-eeskirja § 7 lõikele 4 saab üksikobjekti valitseja metsateatise menetlemisel seada raele tingimusi metsakoosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist lähtudes. Põllumaal on üldjuhul piisav piiranguvöönd ulatusega kuni 10 m, mis tagab rahnu säilimise, kuid ei takista liialt põllumajanduslikku tegevust.

Paljandite piiritlemisel võeti arvesse paljandite täpset ulatust ja nendega piirnevate objektide (maanteeäär, puhkekoht) asukohti. Tori paljandi ja koobaste piiritlemisel võeti arvesse ka Kobras AS koostatud eksperdiarvamust. LKS kohaselt kuulub kaitstavate üksikobjektide rühma alune maa ja pindalalise üksikobjekti maa samuti piiranguvööndisse. Kui tegemist on pindalalise kaitstava üksikobjektiga, siis ei vaja see üldjuhul täiendavat piiranguvööndit.

Maastiku üksikelemendid, mis on üldjuhul pinnavormid, on oma olemuselt looduses selgelt eristatavad (esilekerkivad) elemendid, mille piiritlemine on raskendatud nende ebakorrapärase kuju ja suuruse tõttu. Geoloogiliste objektide puhul on oluline nende terviklikkus ja selle kaudu mõju maastikule.

Kaitsealadel asuvad kaitsealused objektid. Kaheteistkümnele objektile, mis asuvad kaitsealal, määrati piiranguvööndi ulatus 0 m, sest nende objektide kaitse tagab kaitseala kaitseeskiri ja täiendava piiranguvööndi ulatuse kehtestamine ei ole vajalik.

Üldjuhul on piiranguvöönd üksikpuudel ja rändrahnudel ringikujuline. Erikujuline piiranguvöönd tekib juhul, kui objekt asub näiteks tee või elektriliini vahetus läheduses või kui piiranguvööndist on välja arvatud hooned. Erikujulise piiranguvööndi piiritlemisel on arvestatud, et piir oleks looduses tuvastatav, võimaluse korral on kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid maastiku orientiire, nagu tee serv, kraavi perv, kõlvikupiir, elektriliin, põhikaardile kantud hoone kontuur, vajaduse korral on lähtutud mõõdistatud maaüksuste piiridest. Põlispuude gruppidele ehk mitmikobjektidele, kus igale üksikule puule ei ole otstarbekas määrata eraldi piiranguvööndi ulatust üksikute objektide piiranguvööndite kattuvuse tõttu, on määrusega kehtestatud ühine pindalaline piiranguvöönd.

Praegu moodustavad üksikobjektide piiranguvööndite ja kolme kaitseala pindala kokku 97,4 ha, sellest on eraomand 75,9 ha, munitsipaalomand 4,57 ha, riigiomand 12,82 ja katastrisse kandmata ala (nt meri, jõed) 4,11 ha. Pärast määrusekohaste muudatuste kehtima hakkamist on piiranguvööndite pindala kokku 41,83 ha, millest on eraomand 37,88 ha, munitsipaalomand 0,26 ha, riigiomand 2,08 ha ja katastrisse kandmata ala (nt meri, jõed) 1,6 ha. Seega kahaneb piiranguvööndite pindala 55,57 ha võrra, piiranguvööndi pindala väheneb eramaal 38,02 ha, munitsipaalmaal 4,31 ha, riigimaal 10,74 ha ja katastrisse kandmata aladel 2,51 ha võrra.

Üksikobjektide nimed. Kaitstavaid looduse üksikobjekte on eri õigusaktides nimetatud eri nimedega. Tihti on õigusaktides nimetatud vaid puuliiki või üksnes märgitud, et kaitse alla on võetud *suur kivi* või *rändrahn*. See raskendab objektide ühest tuvastamist. Määrusega täpsustatakse mõne seni kaitse all olnud looduse üksikobjektide nime, et vältida nende segiajamist ja kergendada leidmist keskkonnaregistris, kus on praegu mitu objekti sama nimega (nt *tamm*). Eri nimevariantide korral on määrukses kasutatud sobivaimat nimetust, mis võimaldab objekti üheselt määrata. Uue nimetuse määramisel on arvestatud kohalikult omavalitsuselt saadud infot rahvasuus levinuima nimetuse kohta või kasutatud (liigi)nimetusele nime täiendina lähima talu või küla nime.

Tabel 1.

	Objekti nimi, KKR kood	Asukoht (KOV/küla)	Piiranguvööndi ulatus (m/ha) ja kaitse all olemise põhjendus
Üksikpuud ja puudegrupid			
1.	Alt-Villemi tamm (KLO4000719)	Lääneranna vallas Muriste külas Nehatu looduskaitsealal (Alt Villemi maaüksus 86301:001:0106)	0 m. Puu kõrgus on 18,5 m, ümbermõõt 428 cm ja võra läbimõõt 24 m. Keskkonnaregistris on puu märgitud kahe nimega: Muriste tamm ja Alt-Villemi tamm. Otstarbekuse ja selguse huvides on määratud puu nimeks vana talukoha järgi Alt-Villemi tamm. Puu asub lähimast hoonest 27 m kaugusel, korrastatud õuealal. Alt-Villemi tamme seisund on rahuldav, tüvel on koorekahjustused ja võras leidub kuivanud oksid. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal. Kuna tamm asub Nehatu looduskaitseala piiranguvööndis, siis

			üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata, üksikobjekti kaitse on ka kaitseala kaitse-eesmärgina nimetatud. Asukohta on korrigeeritud vastavalt kehtivale põhikaardile.
2.	C. R. Jakobsoni mänd (KLO4000669)	Põhja-Pärnumaa vallas Kurgja külas uuendamata kaitsekorruga kaitsealal Kurgja Linnutaja talu maa-ala (93002:005:0004)	0 m. Puu kõrgus on 17,5 m, ümbermõõt 235 cm ja võra läbimõõt 9,5 m. Puu kasvab u 80 m kaugusel Kurgja teest ja on heas seisus. Üksikobjekt paikneb eramaal. Kuna objekt asub Kurgja Linnutaja talu maa-ala piiranguvööndis, siis üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata. Objekti uued korrigeeritud koordinaadid on X: 6 503 682,620 ja Y: 572 756,484.
3.	Hall lepp (KLO4000019)	Saarde vallas Lepiste külas (19302 Kilingi-Nõmme-Kiisa tee maaüksus 71102:002:0163)	0,02 ha. Puu ümbermõõt on 155 cm ja kõrgus 12,5 m. Puu seisund on hea: ühtlase halja võraga ja ilma tüvekahjustusteta. Ekspert on teinud ettepaneku arvata puu kaitse alt välja, kuna sellel liigil puudub suurem looduskaitseväärus. Vaatamata sellele jäetakse objekt kaitse alla, sest tegemist on visuaalselt dekoratiivse lõhislehise halli lepa vormiga. Puu asub Kilingi-Nõmme – Kiisa maantee vahetus läheduses, eramaal, põllu servas. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 10 m selliselt, et maantee ei kattuks raadiusega. Objekti uued korrigeeritud koordinaadid on X: 6 445 193,437 ja Y: 557 974,439. Piiranguvöönd ulatub Pringi (71102:002:0376) maaüksusele.
4.	Jõõpre kooli pärnad (7 tk) (KLO4000835)	Pärnu linnas Jõõpre külas (Vanakooli maaüksus 16001:001:0454)	0,25 ha. Kuna keskkonnaregistris on märgitud kaitsealuse objektina 7 puud, korrigeeritakse objekti nimes olevat arvu. Puud kasvavad seitsmepuulise grupina kooli tagahoovis. Puude ümbermõõt jääb vahemikku 272– 420 cm. Seitsmest puust kolm on halvas seisundis. Puudegrupi piiranguvöönd paikneb munitsipaalmaal. Piiranguvööndi ulatus on määratud selliselt, et puude ümber jääks vähemalt 15 m raadiusega piiranguvöönd. Puude asukoht on korrigeeritud vastavalt 2017. aasta Maa-ameti ortofotole ja GPS-möödistamise tulemustele. Piiranguvöönd ulatub Jõõpre kooli tee maaüksusele ja Lepa (15902:001:0073) maaüksusele.
5.	Kai- ja Mai-nimelised pärnad (KLO4000840)	Põhja-Pärnumaa vallas Vahenurme külas (Pärna maaüksus 18801:002:0061)	20 m. Kai-nimeline pärn kasvab põllumajandushoone taga põllu servas. Puu kõrgus on 13,5 m, ümbermõõt on 320 cm ja võra läbimõõt on 13,5 m. Puu on heas seisus. Mai-nimeline pärn kasvab pinnastee servas kihuhunnikus. Puu kõrgus on 18 m, ümbermõõt 310 cm ja võra läbimõõt 11 m. Puu

			<p>on seest õõnes ja üks suur haru on murdunud. Keskkonnaregistris on puud märgitud nimega pärnad Kai ja Mai. Eelnõukohase määrusega korrigeeritakse nimed selgemini mõistetavaks. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Uuerehe (18801:002:0074) ja Kartulihoidla (18801:002:0026) maaüksusele. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse mõlemal puul 20 m.</p>
6.	Karu käpajälgedega mänd (KLO4000703)	Pärnu linnas Vaskräama külas (Meerimetsa maaüksus 56801:004:0102) Vaskräama merikotka püsielupaigas	<p>30 m. Mänd kasvab metsaalal, pinnastee servas. Puu kõrgus on 27 m, übermõõt 247 cm ja võra läbimõõt 9,5 m. Määrusega korrigeeritakse ka männi asukoha koordinaate. Uued koordinaadid on X: 6 462 401,349 ja Y: 540 952,955. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Raiestiku (56801:004:0269) maaüksusele. Puu piiranguvöönd kattub osaliselt PEP-i piiranguvööndiga, sest kaitstavate looduse üksikobjektide kaitsekord keelab maa-ainese kaevandamise, kuid merikotka PEP-i kaitsekord keelab ainult maavara kaevandamise. Piirang on vajalik, sest kaitsealusest männist umbes 52 m kaugusel on teisedatud liiva. Ka ei ole üksikobjekti kaitse püsielupaiga kaitse-eesmärk.</p>
7.	Karusselja pärn (KLO4000876)	Lääneranna vallas Kloostri külas (Matsalu rahvuspark 351 maaüksus 41102:001:0155) Matsalu rahvuspargis	<p>0 m. Puu kõrgus on 23 m ja übermõõt 300 cm. Puu on heas seisus, kasvab u 110 m kaugusel Lihula–Kloostri–Kirbla teest. Määrusega korrigeeritakse ka pärna asukoha koordinaate. Uued koordinaadid on X: 6 509 850,202 ja Y: 490 039,142. Üksikobjekt paikneb riigimaal. Kuna objekt asub Matsalu rahvuspargi sihtkaitsevööndis, siis üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata. Üksikobjekti kaitse on ka kaitse-eeskirjas käsitletud ja selles sihtkaitsevööndis on lubatud vajaduse korral teha objekti hooldustöid.</p>
8.	Kastna tammed (3 tk) (KLO4000839)	Pärnu linnas Kastna külas (Tammede (82602:003:0249) ja Lahe (82602:003:0174) maaüksused) Kastna maastikukaitsealal	<p>0 m. Tammede kõrgus on 15 m, 16 m ja 16,5 m ning übermõõt on 635 cm, 484 cm ja 397 cm. Võra läbimõõt on 14,5 m, 18 m ja 15,5 m. Üks tammedest on Pärnumaa jämedaim puu, kuid selle seisund on halb, puu on tamponeeritud ja alles on ainult üks haru. Teised tammed on rahuldavas seisundis, kuid tüvedes on tühimikud. Puude asukohti on vastavalt ortofotole ja GPS-möödistamisele pisut täpsustatud. Puud paiknevad era- ja munitsipaalmaal. Kuna objekt asub Kastna maastikukaitseala piiranguvööndis, siis piiranguvööndit ei määrata. Üksikobjekti kaitset ei ole kaitseala kaitse-eeskirjas konkreetselt</p>

			nimetatud, kuid objekti ümbruses on võimalikud objekti kahjustavad tegevused kas keelatud või lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul.
9.	Kereka tamm (KLO4000070)	Põhja-Pärnumaa vallas Enge külas (Kereka (18802:002:0121) maaüksus)	30 m. Tamm kasvab Kereka talu õuealal. Puu kõrgus on 18 m, übermõõt 530 cm, võra suurim raadius 6,5 m ja läbimõõt 11 m. Puu seisund on rahuldav, tüve lääneküljes on tühimik. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Asukoht täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
10.	Kilingi kuusk (KLO4000072)	Saarde vallas Kikepera külas (Sooääre (75601:006:0033) maaüksus)	0,27 ha. Puu übermõõt on 344 cm, kõrgus 32,5 m ja võra läbimõõt 11 m. Puu on heas seisus, ühtlase võraga, tüvekahjustusi pole. Üksikobjekt paikneb eramaal. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m, kuid Soo-otsa looduskaitseala suunas vähendatakse piiranguvööndit selliselt, et üksikobjekti piiranguvöönd ei kattuks kaitsealaga. Objekti täpsustatud koordinaadid on X: 6 466 050,804 ja Y: 550 290,951.
11.	Koksi tamm (KLO4000649)	Kihnu vallas Lemsi külas (Koksi (30301:001:0969) maaüksusel) Kihnu hoiuvalal	7 m. Tamm kasvab talumaja hoovis, puu kõrgus on 21 m, übermõõt 389 cm ja võra maksimaalne ulatus 16 m. Puu on heas seisus ja korrapärase võraga. Keskkonnaregistris on puu märgitud kahe nimega: Lemsi küla tamm ja Koksi talu tamm. Kihnu Vallavalitsuse ettepanekul määratakse nimeks Koksi tamm. Nimetus Lemsi küla tamm ei ole kõnekeeles kasutusel. Piiranguvöönd asub eramaal, õuealal. Kuigi üksikobjekt asub kaitsealal (Kihnu hoiuvala), määratakse tammele piiranguvöönd ulatusega 7 m, kuna hoiuvala kaitsekord ei ole piisav üksikobjekti kaitse tagamiseks, sest üksikobjekti kaitse ei ole hoiuvala kaitse-eesmärk.
12.	Kooli tn 3 tamm (KLO4000154)	Pärnu linnas Kooli tn 3 (62511:077:0930)	0,06 ha. Tamm kasvab väikese kortermaja hoovis ning on ümbritsetud peenarde ja iluaiaga. Übermõõt 430 cm, kõrgus 20 m ja võra suurim raadius 13 m. Üldseisund on väga hea. Võra ühtlane ja kuivi oksid vähe. Mõned alumised oksad on saetud. Tehakse ettepanek nimetada puu asukoha järgi Kooli tänav 3 tammeks. Nime täpsustamine annab võimaluse teha paremini vahet kolmel lähestikku asetseval samaliigilisel kaitsealasel üksikobjektidel. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Suur-Posti tn 7 (62511:077:4130) ja Suur-Posti tn 7a (62511:077:2990) maaüksustele. Piiranguvöönd on moodustatud 15 m raadiusega ringina, millest

			on välja jäetud abihoone. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
13.	Kooli tänav 3c tamm (KLO4000155)	Pärnu linnas Kooli tn 3c (62511:073:8380)	0,02 ha. Puu kõrgus on 19 m, übermõõt 295 cm ja võra läbimõõt 22 m. Tamm on heas seisus. Puu asub kõrvuti kaitsealuse tammega KLO4000153 linna tiheasustusosal, vahetult sõidutee ääres. Käesolevaga tehakse ettepanek nimetada puu asukoha järgi Kooli tänav 3c tammeks. Nime täpsustamine annab võimaluse teha paremini vahet kolmel lähestikku asetseval samaliigilisel kaitsealusel üksikobjektidel. Objekti piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Suur-Posti tn 2 (62511:073:0910), Kooli tänav T9 (62501:001:0058) ja Kooli tn 6b (62511:075:0001) maaüksustele. Piiranguvööndi ulatus määratakse kahele kõrvuti seisvale üksikobjektile erikujuline, muidu piiranguvööndid kattuksid. Piiranguvöönd ulatusega 10 m määratakse erikujulisena nii, et kahe kõrvuti seisva üksikobjekti vööndid ei kattuks.
14.	Kooli tänav 5 tamm (KLO4000153)	Pärnu linnas Kooli tn 5 (62511:073:7840)	0,02 ha. Puu kõrgus on 19 m, übermõõt 335 cm ja võra läbimõõt 18 m. Tamm on heas seisus. Puu asub kõrvuti kaitsealuse tammega KLO4000155 linna tiheasustusosal, vahetult sõidutee ääres. Käesolevaga tehakse ettepanek nimetada puu asukoha järgi Kooli tänav 5 tammeks. Nime täpsustamine annab võimaluse teha paremini vahet kolmel lähestikku asetseval samaliigilisel kaitsealusel üksikobjektidel. Objekti piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Kooli tänav T9 (62501:001:0058) ja Kooli tn 3c (62511:073:8380) maaüksustele, lisaks pisut ka Kooli tn 6b (62511:075:0001) maaüksusele. Piiranguvööndi ulatus määratakse kahele kõrvuti seisvale üksikobjektile erikujuline, muidu piiranguvööndid kattuksid. Piiranguvöönd ulatusega 10 m määratakse erikujulisena nii, et kahe kõrvuti seisva üksikobjekti vööndid ei kattuks.
15.	Kopli tammed (3 tk) (KLO4000811)	Lääneranna vallas Voose külas (Kopli (19501:002:0242) ja Aru (19501:002:0402))	0,88 ha. Puude kõrgus on 15–19 m, übermõõt 344–460 cm ja võra läbimõõt 15,5–17,5 m. Kaks puud on rahuldavas seisus, üks puu halvast seisus – tüvi on seest õõnes. Puud asuvad Ridase–Saastna maanteest 50–150 m kaugusel. Tammed paiknevad eramaal. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse ühel puul 30 m ja kahel puul ühise piiranguvööndina samuti 30 m, ulatub ka

			maaüksusele katastritunnusega 19501:002:0037. Kolme puu piiranguvööndi pindala on kokku 0,83 ha. Puude asukohti on täpsustatud vastavalt GPS-möödistamisele ja ortofotole.
16.	Kurgja-Tõnise taluaseme pärn (KLO4000670)	Põhja-Pärnumaa vallas Kurgja külas (Kurgja-Linnutaja 93002:005:0004) uuendamata kaitsekorruga kaitsealal Kurgja Linnutaja talu maa-ala	0 m. Puu kõrgus on 24 m, übermöödt 562 cm ja võra läbimöödt 15 m. Puu on kaheharuline ja heas seisus, kasvab u 50 m kaugusel Kurgja teest. Üksikobjekt paikneb eramaal. Kuna objekt asub Kurgja looduskaitseala piiranguvööndis, siis üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
17.	Kõrtsitaguse tamm (KLO4000086)	Põhja-Pärnumaa vallas Oese külas (Kõrtsitaguse-Hendriku 18802:001:0301)	50 m. Tamm kasvab Tallinna-Pärnu maantee lähedal. Puu kõrgus on 19,5 m, übermöödt 417 cm ja võra läbimöödt 28,5 m. Puu on heas seisus, laia ja dekoratiivse võraga, mis on maastikus kaugelt hästi vaadeldav. Puu kasvab haritava põllu servas. Üksikobjekti piiranguvöönd paikneb eramaal. Asukoht täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
18.	Kõrvi tamm (KLO4000884)	Tori vallas Tori alevikus (Oore tee 36 80801:002:0724)	0,4 ha. Puu kõrgus on 18 m, übermöödt 582 cm ja võra läbimöödt 31,5 m. Puu on väga heas seisus ja dekoratiivne ning maastikus kaugelt hästi vaadeldav. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 50 m, kuid see moodustatakse erikujulisena nii, et välja jäävad Oore tee ja hooned koos nendevahelise õuealaga. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
19.	Laane tammed (2tk) (KLO4000812)	Lääneranna vallas Voose külas (Laane 19501:002:1103)	0,49 ha. Puude kõrgus on 20 m ja 17 m ning übermöödt 300 cm ja 368 cm. Puude seisund on rahuldav, valgustingimused halvnevad. Tammed asuvad Ridase-Saastna teest 50-70 m kaugusel. Lisaks piiranguvööndi ulatuse määramisele korrigeeritakse ka üksikobjektide asukoha koordinaadid. Need on X: 6 499 160,630 ja Y: 480 425,181 ning X: 6 499 135,473 ja Y: 480 444,545. Piiranguvöönd paikneb eramaal. Puude ühise piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m.
20.	Leissaare tamm (KLO4000763)	Saarde vallas Saarde külas (Leo 71102:002:0150)	0,43 ha. Puu kasvab maantee servas, on ümbritsetud lageda põllumaaga ja hästi vaadeldav, Puu kõrgus on 21 m, übermöödt 412 cm ja võra läbimöödt 22,5 m. Tamm on väga heas seisundis, dekoratiivse, laia võraga, tüvel suuremad kahjustused puuduvad,

			kuivanud oksad võras peaaegu puuduvad. Keskkonnaregistris on puu märgitud kolme nimega: Rootsi kuninga tamm, Tamm ja Leissaare tamm. Saarde Vallavalitsuse ettepanekul nimetakse puu Leissaare tammeks, kuna seda nime kasutatakse kõige enam. Puu asub 2,5 m kaugusel Kilingi-Nõmme-Tali-Laiksaare teest. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub 19301 Kilingi-Nõmme-Tali-Laiksaare tee (71102:002:0162) maaüksusele. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 50 m kuni teekatte servani. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
21.	Libatse tamm (KLO4000882)	Põhja-Pärnumaa vallas Libatse külas (Libatse tee 11 // Vildenau 18802:001:0086)	20 m. Puu kõrgus on 17 m, übermõõt on 539 cm ja võra läbimõõt 21 m. Üksikobjekt kasvab 23 m kaugusel lähimast hoonest, puu üldseisund on hea. Tamm on omapärase kõvera kujuga ja pahkaderohke. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub 1880026 Libatse-Arase tee L1 (18801:001:0466) maaüksusele. Täpsustatud asukoht: X: 6 502 397,040 Y: 527 820,579.
22.	Lähkma põõsaskask (KLO4000838)	Saarde vallas Lähkma küla (Kaasiku 75601:006:0219)	15 m. Puu kõrgus on 5,5 m ja übermõõt 440 cm. Omapärase, kõrget põõsast meenutava kujuga puu üldseisund on hea. Üksikobjekt asub Surju-Saunametsa teest 20 m kaugusel. Piiranguvöönd paikneb eramaal.
23.	Malda kadakas (KLO4000833)	Pärnu linnas, Lemmetsa külas (Laane 15902:001:0418)	10 m. Puu kõrgus on 9,4 m, übermõõt 120 cm ja võra läbimõõt 2 m. Kadakas asub Joosti teest umbes 38–32 m kaugusel. Puu seisund on halb, haljas on vaid võra ülaosa – ca 20 % kogupikkusest. Seisund halveneb. Ekspert on teinud ettepaneku arvata puu kaitse alt välja. Vaatamata eksperdi ettepanekule ja Malda kadaka halvenevale seisundile jäetakse puu kaitse alla, kuna sellel on ka niisuguses seisundis elustiku mitmekesisuse seisukohalt suur väärtus, olles elupaigaks mitmele samblikuliigile, mis eelistavad kasvupinnasena kuivanud kadakaid (I. Jüriado <i>et al.</i> ; Epiphytic lichens on Juniperus communis – an unexplored component of biodiversity in threatened alvar grassland; 2015). Puu asub eramaal, metsamaal, koordinaatidel X: 6 477 259,652 ja Y: 519 066,888.
24.	Matsalu pöök (KLO4000875)	Lääneranna vallas Matsalu külas (Matsalu mõis 41101:001:0328) Matsalu rahvusparkis	0 m. Üksikobjekt oli varem kaitse all nimega hariliku pöögi punaleheline vorm (3). Kolmest puust on säilinud vaid üks. Eksperti hinnangul ei ole säilinud puu pöögi punaseheline vorm. Seetõttu

			<p>korrigeeritakse üksikobjekti nimetust. Uus nimi on Matsalu pöök. Samuti täpsustatakse puu asukoha koordinaate. Uued koordinaadid on X: 6 510 509,901 ja Y: 482 177,702. Ainsana säilinud pöogi kõrgus on 23,5 m, übermõõt 352 cm ja võra läbimõõt 20 m. Võrreldes 2008. aastal koostatud ekspertiisiga on praeguseks murdunud puu üks suurematest harudest, kuid vaatamata sellele on pöogi seisund hea: tüvel olulisi kahjustusi pole ning võra on haljas ja dekoratiivne. Objekt paikneb eramaal. Kuna puu asub Matsalu rahvusparki piiranguvööndis, siis piiranguvööndit ei määrata.</p>
25.	Mihkli kiriku pärnad (4 tk) (KLO4000704)	Lääneranna vallas Mihkli külas (Kiriku 33403:001:0060)	<p>0,5 ha. Keskonnaregistri andmetel koosneb kaitsealune objekt kahest üksikpuust ja kahest madalalt harunenud puudegrupist, mistõttu korrigeeritakse objekti nimes olevat arvu (varem 5). Puude seisund on hea kuni rahuldav, kõrgus 20,5–24,5 m, väikseim übermõõt on 173 cm ja suurim 491 cm, väikseim võra läbimõõt on 16 m ja suurim 31 m. Ekspert on teinud ettepaneku piiritleda puud koos ümbritseva haljasalaga ja võtta puud kaitse alla pargina. Pärnad asuvad eramaal. Puud jäetakse kaitse alla üksikobjektina, parki ei moodustata. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse igale puule 20 m, ulatub Aaviko (33403:001:0071) maaüksusele. Kahe objekti piiranguvöönd on erikujuline, et vööndi raadius ei ulatuks hoonetele.</p>
26.	Mõisaaseme pärn (KLO4000836)	Kihnu vallas Linaküla külas (Mõisasüdame 30301:001:0983)	<p>20 m. Algselt kaitse alla võetud kolmest pärnast üks on hävinud ja teisest on alles vaid üks haru. Kolmas pärn on rahuldavas seisus, kuid ümbrus on võsastunud. Kaitse alla jäetakse ainult rahuldavas seisus olev puu ja Kihnu Vallavalitsuse ettepanekul muudetakse objekti nimi senise Kihnu mõisaaseme pärnad 3 tk asemel Mõisaaseme pärnaks. Pärna kõrgus on 19 m, übermõõt 409 cm ja võra maksimaalne ulatus 7,5 m. Piiranguvöönd paikneb munitsipaalmaal. Korrigeeritakse kaitse alla jääva puu asukohta: X:6 444 938,542 ja Y: 498 262,870.</p>
27.	Männiku mänd (KLO4000342)	Põhja-Pärnumaa vallas Kurgja külas (Männiku 93002:005:0102)	<p>15 m. Puu kõrgus on 23,5 m, übermõõt 211 cm ja võra läbimõõt 11,5 m. Puu on väga heas seisus, sirge tüve ja ühtlase võraga. Puu piiranguvöönd asub eramaal, Kurgja teest ligikaudu 40 m ja lähimast hoonest 20 m kaugusel. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.</p>

28.	Oru talu mänd (KLO4001261)	Tori vallas Sindi linnas (Linnu tee L1 74101:006:0305)	0,03 ha. Kunagi on keskkonnaregistris vahetusse läinud lähestikku asuvate kaitsealuste mändide nimedes olevad talude nimed. Pärnu mnt ristmiku juures asunud Oru talu männid arvati kaitse alt välja Pärnu Maakonnavalitsuse 12. juuli 1991. a määrusega nr 319. Senise nimega Kariste mänd nimetatakse ümber Oru talu männiks. Objektide nimed korrigeeritakse Sindi Linnavalitsuse ettepanekul vastavalt 1940. aasta talundite skeemile. Linnu tee ääres asuva Oru männi kõrgus on 9,5 m, übermõõt 369 cm ja võra läbimõõt 14 m. Puu seisund on hea, madalalt (1,5 m kõrguselt) hargnev võra on ilma kahjustusteta, tihe ja dekoratiivne. Piiranguvöönd asub munitsipaalmaal, ulatub Kalda tee 4 (74101:006:0074) maaüksusele. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 10 m erikujulisena kuni teekatte servani. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
29.	Panga tamm (KLO4000396)	Lääneranna vallas Karinõmme külas (Küti 33401:001:0074)	0,11 ha. Puu kõrgus on 14,5 m, übermõõt 381 cm ja võra läbimõõt 19 m. Puu seisund on rahuldav, kuid halveneb. Tüve õõnsuses on sipelgapesa ja võras kuivanud oksid. Siiski on tamm jätkuvalt esinduslik. Määrusega korrigeeritakse ka Panga tamme asukoha koordinaate. Uued koordinaadid on X: 6 496 486,589 ja Y: 497 452,963. Puu asub u 15 m Pärnu–Lihula maanteest, seetõttu on määratud ka piiranguvööndi ulatus. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub 60 Pärnu-Lihula tee (33401:001:0048) maaüksusele. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 20 m erikujulisena kuni teekatte servani.
30.	Peedi talu mänd (KLO4000872)	Põhja-Pärnumaa vallas Kaisma külas (Nutumetsa 27601:001:0087)	20 m. Männi kõrgus on 10,5 m, übermõõt 390 cm ja võra läbimõõt 8,5 m. Puu hargneb 2,5 m kõrguselt. Üksikobjekti seisund on rahuldav, kuid tüvi on seest kohati õõnes. Siiski on puu endiselt dekoratiivne, elujõuline ja haljas. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Peedi (27601:001:0037) maaüksusele. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
31.	Peksumänd (KLO4000705)	Pärnu linnas (Tammiste tee 1 62516:002:0002)	0,03 ha. Puu kõrgus on 10,3 m, übermõõt 154 cm ja võra läbimõõt 6 m. Mänd on rahuldavas seisus, tüvi on seest õõnes ja võra kunagise suurema oksa murdumise tagajärjel ühepoolne. Üksikobjekt asub 24 m kaugusel Tammiste teest, Tammiste hooldekodu õuealal. Objekti asukohta on vastavalt

			kehtivale põhikaardile korrigeeritud. Piiranguvöönd paikneb munitsipaalmaal. Kuigi ekspert on pakkunud piiranguvööndi ulatuseks 15 m, määratakse ulatuseks 10 m, kuna ka väiksem vöönd tagab üksikobjekti kaitse võra läbimõõdu suurust arvestades. Vööndist on välja arvatud hoone nurk.
32.	Põldeotsa tamm (KLO4000834)	Pärnu linnas Põldeotsa külas (Mõisapargi 15905:002:0349)	50 m. Puu kõrgus on 23,5 m, übermõõt 501 cm ja võra läbimõõt 14 m. Puu on heas seisus, elujõuline ja dekoratiivne ning asub endise mõisa häärberi hoovis. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Põldeotsa tee 12 (15905:002:0351) maaüksusele. Täpsustatud asukoht: X: 6 473 655,700 ja Y: 518 330,883.
33.	Päkapikumänd (KLO4000432)	Tori vallas Jõesuu külas (Päkapiku 80802:001:0394)	10 m. Puu kõrgus on 4,25 m, übermõõt 140 cm ja võra läbimõõt 7,5 m. Puu üldseisund on hea, see asub 20 m kaugusel Kõpu–Tõramaa–Jõesuu teest. Huvitava madala kasvuga, pisut kõvera tüvega (kunagi murdunud oksa tõttu) dekoratiivne puu. Piiranguvöönd paikneb valdavalt munitsipaalmaal, ulatub Kiviaida (80802:001:0393) maaüksusele. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
34.	Pärn Riinu (KLO4000841)	Põhja-Pärnumaa vallas Pärnu-Jaagupi alevis (jätkuvalt riigi omandis olev maa)	0,03 ha. Puu kõrgus on 18 m, übermõõt 475 cm ja võra läbimõõt 13,5 m. Puu kasvab 10 m kaugusel Pärnu-Jaagupi–Kergu teest. Puu tüvi on lõhenenud ja õõnsustega. Piiranguvöönd paikneb jätkuvalt riigi omandis oleval ja riigimaal (Vana-Kergu tee L1 (62701:005:0061) ja 19202 Pärnu-Jaagupi-Kergu tee (62701:004:0070) maaüksustel). Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 15 m erikujulisena kuni teekatte servani. Puu asukoha koordinaate on korrigeeritud. Uued koordinaadid on X: 6 497 492,569 ja Y: 530 585,169.
35.	Sööni-Möldri tamm (KLO4000152)	Lääneranna vallas Kalli külas (Sööni-Möldri 33402:002:0193)	0,12 ha. Puu paikneb Sööni-Möldri talu hoovi serval. Puu kõrgus on 21 m, übermõõt 485 cm ja võra läbimõõt 24 m. Puu on heas seisus. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 20 m selliselt, et see ei kattuks kaitsealuse objektiga Pärdi mägi. Objekti nimi muudetakse Sööni-Möldri tammeks vastavalt talu nimele, kuna ilmselt on „õ” objekti nimes trükiviga. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
36.	Tammari tamm (KLO4000295)	Lääneranna vallas Nehatu külas (Siimukese	0 m.

		19502:001:0157) Nehatu looduskaitsealal	Tamme kõrgus on 16 m ja übermõõt 285 cm. Puu seisund on hea. Objekt paikneb riigimaal. Kuna objekt asub Nehatu looduskaitseala sihtkaitsevööndis, siis piiranguvööndit ei määrata. Kuigi objekti säilimiseks ei ole hooldustööd praegu vajalikud, võimaldab kaitseala kaitsekord vajaduse korral üksikobjekti ümbruses kooslust kujundada, kuna üksikobjektide kaitse on ka kaitseala kaitse-eesmärk. Objekti korrigeeritud asukoht on X: 6 489 929,838 ja Y: 480 306,837.
37.	Tõrsepa tamm (KLO4000618)	Saarde vallas Lanksaare külas (Tõrsepa-Põllu 78201:003:0104)	30 m. Tamm kasvab Jäärja–Tali tee ääres sõjaaegset hauamonumenti ümbritseva platsi servas. Puu on heas seisus, kuigi võras on suuremaid kuivanud oksid. Puu kõrgus on 17,5 m, übermõõt on 390 cm ja võra maksimaalne läbimõõt 19 m. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal. Ekspert on teinud ettepaneku määrata piiranguvööndi ulatuseks 50 m. Arvestades tamme mõõtmeid, võimalikke ohutegureid ja asukohta haritava eramaa servas määratakse piiranguvööndi ulatuseks 30 m. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
38.	Tõrvanõmme mänd (KLO4000162)	Pärnu linnas Tõlli külas (Tõrvanõmme 82602:005:0053)	0,18 ha. Mänd kasvab Audru–Tõstamaa–Nurmsi tee lähedal eramaal. Puu kõrgus on 14,5 m ja übermõõt 454 cm. Puu on heas seisus ja dekoratiivne. Puu piiranguvöönd asub valdavalt eramaal, ulatub Tõrvanõmme-Johanni (82602:005:0276) ja Audru metskond 22 (82602:005:0279) maaüksustele. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m erikujulisena nii, et elamu ei jääks piiranguvööndisse. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
39.	Uduna tamm (KLO4000395)	Lääneranna vallas Paimvere külas (Uduna 33401:001:0159)	50 m. Puu kõrgus on 21,5 m, übermõõt 575 cm ja võra läbimõõt 27 m. Puu on heas seisus ja laia võraga. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub jätkuvalt riigi omandis olevale, Kartulikeldri (33402:001:0115) ja Metsajaagu (43001:001:0305) maaüksustele. Puu asukoht: X: 6 492 125,772 ja Y: 497 998,019.
40.	Uruste tamm (KLO4000650)	Pärnu linnas Kihlepa külas (Päikesse 15905:002:0120)	0,12 ha. Tamm kasvab Kihlepalt Pärnu–Lihula maanteele viiva tee servas eramaal Uruste kiriku kõrval. Puu kõrgus on 27 m, übermõõt 465 cm ja võra läbimõõt 32,5 m. Piiranguvöönd paikneb eramaal. Kuigi ekspert on teinud ettepaneku määrata puu piiranguvööndi ulatuseks 50 m, määratakse ulatuseks 20 m, kuna üksikobjekt asub maja

			hoovis, õuealal. Suurem piiranguvööndi ulatus kataks kogu sisehoovi ja hooned täielikult. 20 m ulatus määratakse erikujulisena nii, et elamu ei jääks piiranguvööndisse.
41.	Uulu tamm (KLO4000166)	Häädemeeste vallas Uulu külas (Laadi tee 4 84801:001:1635)	0,11 ha. Senisest kaitsealusest objektist Uulu tammed (2 tk) jääb kaitse alla ainult põhjapoolne puu. Tammed kasvavad Uulu küla keskusel 3 m ja 8 m kaugusel Uulu–Laadi teest. Tammede kõrgus on 17 m ja 17,5 m ning übermõõt 497 cm ja 395 cm. Mõlema puu võra suurim raadius on 13,5 m. 2020. aasta oktoobris tuvastasid arboristid, et lõunapoolisel tammel on tüves pikk lõhe ja puu on seest õõnes. Elusat osa on puutüves kõige rohkem 5-10 cm. Puud ei ole võimalik arboristlike võtetega seisukindlaks ja ohutuks saada. Kuna puu asub sõidutee ja kergliiklustee vahel, võib osutada vajalikuks lähiajal ohtlik puu kõrvaldada. Seetõttu pole otstarbekas lõunapoolset puud looduskaitse alla jätta. Kaitse alla jääva puu piiranguvöönd paikneb era- ja munitsipaalmaal. Lisaks Laadi tee 4 (84801:001:1635) maaüksusele ulatub piiranguvöönd Laadi tee 2 (84801:001:0149), Uraveere tee T1 (84801:001:1636), Uraveere tee 2 (84801:001:1637) ja Laadi tee 7 (84801:001:0292) maaüksustele. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 20 m selliselt, et piiranguvöönd ei kattuks hoonetega.
42.	Vahenurme künnapuu (KLO4000168)	Põhja-Pärnumaa vallas Vahenurme külas (Mõisa 18801:002:0131)	30 m. Künnapuu kasvab keset suurt lagedat karjamaad. Puu kõrgus on 19,5 m, übermõõt 380 cm ning võra suurim raadius 10 m ja läbimõõt 17,5 m. Puu on väga heas seisundis. Puu piiranguvöönd paikneb eramaal. Ekspert on teinud ettepaneku määrata piiranguvööndi ulatuseks 50 m. Arvestades puu mõõtmeid, võimalikke ohutegureid ja vaadeldavust määratakse piiranguvööndi ulatuseks 30 m. Objekti asukohta korrigeeriti vastavalt kehtivale põhikaardile.
43.	Vaki künnapuu (KLO4000873);	Põhja-Pärnumaa vallas Vaki külas (Kase 93001:003:0205)	0,1 ha. Puu kõrgus on 21 m, übermõõt 437 cm ja võra läbimõõt 16,5 m. Puu hargneb 3 m kõrguselt. Künnapuu seisund on hea. Keskkonnaregistris on puu märgitud kahe nimega: Künnapuu ja Ohvrijalakas. Vallavalitsuse ettepanekul nimetatakse puu asukohta küla järgi Vaki künnapuuks. Künnapuu kasvab Massu jõe vasakul kaldal Massu teest 12 m kaugusel. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub 19247 Massu tee (93001:003:0098) maaüksusele. Piiranguvööndi

			ulatuseks määratakse 20 m erikujulisena kuni teekatte servani.
44.	Võhma must lepp (KLO4000177)	Pärnu linnas Päraküla külas (Audru metskond 276 82601:001:0227)	30 m. Lepp kasvab metsa servas. Puu kõrgus on 19,5 m, übermõõt 320 cm ja võra läbimõõt 16,5 m. Puu seisund on hea, kuid valgustingimused halvenevad (võsastumine). Puu piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Mustlepa (82603:001:0025) maaüksusele. Ekspert on teinud ettepaneku määrata piiranguvööndi ulatuseks 50 m. Arvestades puu mõõtmeid, võimalikke ohutegureid ja vaadeldavust määratakse piiranguvööndi ulatuseks 30 m. Objekti senisest nimest eemaldatakse sõna „küla”, sest objekt asub Päraküla külas Võhma talu lähistel. Puu asukohta on täpsustatud vastavalt kehtivale põhikaardile.
45.	Võiera pärnad (2 tk) (KLO4000720)	Põhja-Pärnumaa vallas Vihtra külas (19241 Suurejõe-Vihtra-Jõesuu tee 93005:002:0070)	0,04 ha. Puude kõrgus on 21 m ja 22 m, übermõõt 373 cm ja 483 cm ning võra läbimõõt 16,5 m ja 18 m. Üks pärn on heas seisus, teine on seest õõnes ja põhjaküljest on saetud suur oks. Puudegrupi piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Võiera-Kooli (93004:001:0112) maaüksusele. Piiranguvöönd määratakse pärnadele ühine, arvestusega ligikaudu 10 m kummalegi puule, erikujulisena kuni teekatte servani.
Geoloogilised üksikobjektid			
46.	Arumetsa rändrahn (KLO4001140)	Häädemeeste vallas Arumetsa külas (Keskküla 21301:004:0133)	30 m. 2008. aasta ekspertiisi aruande kohaselt objekti ei leitud, mistõttu tehti ettepanek arvata rahn kaitse alt välja. 2018. aastal leiti objekt koordinaatidelt X: 6 436 418,689 ja Y: 531 811,428. Rändrahnu übermõõt on 18 m ja kõrgus 2,8 m. Rahn on sadulakujuline, lõunaosa madalduv. Kaetud sambla ja samblikega. Risti üle rahn on sisse puuritud auguread (kunagise lõhkamise tarbeks, mida ei viidud lõpuni). Piiranguvöönd paikneb eramaal ja ulatub pisut ka Arumetsa (21301:004:0050) maaüksusele.
47.	Arumetsa väike rändrahn (KLO4001141)	Häädemeeste vallas Nepste külas (Laiksaare metskond 3 21301:004:0139)	30 m. Übermõõt 13,9 m ja kõrgus 2,5 m. Rahn on trapetsikujuline, lõhelisust on märgata, 90% ulatuses sammaldunud. Piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal. Piiranguvööndi ulatuseks määratakse 30 m. Objekt asub koordinaatidel X: 6 438 104, 090 ja Y: 534 552, 390.
48.	Asuja rändrahn (KLO4001155)	Häädemeeste vallas Nepste külas (Laiksaare metskond 1 21301:003:0087)	0 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Asuja rändrahn ja Aruoja rändrahn.

			Häädemeeste valla ettepanekul võetakse vana asulakoha järgi kasutusele nimi Asuja rändrahn. Ümbermõõt 19,2 m ja kõrgus 2,87 m. Kivil on arenenud lõhelisus mitmes kohas, ühtlaselt sammaldunud. Piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal. Kuna objekt asub projekteeritavas Nepste looduskaitseala sihtkaitsevööndis ja üksikobjekti kaitse seatakse ka ala kaitse-eesmärgiks ning hooldustööd on vajaduse korral lubatud, siis üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata.
49.	Jaagu-Mihkli kivi (KLO4000964)	Lääneranna vallas Ridasi külas (Mihklipõllu 19501:001:0448)	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kolme nimega: Jaagu-Mihkli kivi, Jaagu-Mihkli hiiekivi ja Massu suurkivi. Tehakse ettepanek nimetada objekt nimega Jaagu-Mihkli kivi. Rahnu kõrgus on 4,3 m ja ümbermõõt 30,1 m. Lameda, lääne poole veidi kallaku laega hiidrahn. Kirdeküljel on looduslik astmestik, mis võimaldab rahnule tõusta. Peeaegu sammaldumata ja väheste kinnislõhedega. Kagukülje alla on kaevatud koopalaadne süvend. Objekt asub õueala servas, sissesõidutee ääres. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Jaagu-Mihkli (19501:002:1140) maaüksusele.
50.	Kiviaru rändrahn (KLO4000483)	Häädemeeste vallas Orajõe külas (Orajõe metskond 1 21303:005:0123) Kiusumetsa hoiualal	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Kiviaru Rändrahn ja Suur Kiviaru Rändrahn. Häädemeeste valla ettepanekul on otstarbekam jätta rändrahnu nimeks vana metsavahikoha järgi Kiviaru rändrahn. Rändrahnu ümbermõõt on 17,45 m ja kõrgus 2,42 m. Kivi on tugevasti sammaldunud, rahnu peal kasvavad sõnajalgtaimed ning üks 5-meetrine kuivanud ja tugevalt viltu vajunud lehtpuu. Piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal. Objekt asub ka Kiusumetsa hoiualal, aga kuna üksikobjekti kaitse ei ole hoiuala kaitse-eesmärk, siis määratakse piiranguvööndi ulatuseks 10 m.
51.	Kivimurru rändrahn (KLO4001013)	Põhja-Pärnumaa vallas Sohlu külas (Kõrtsi 27601:005:0022) Kergu looduskaitsealal	0 m. Mõõtmed on 6 x 5 x 4 m ja ümbermõõt 19,1 m. Kivi asub Kõrtsi kinnistul (27601:005:0022) kraavi teljest umbes 31 m kaugusel. Rändrahn paikneb Kergu looduskaitsealal Lepiku sihtkaitsevööndis kaitse-eesmärgiks oleva soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüübi levikualal. Eeltoodut arvestades pole Kivimurru rändrahnule piiranguvööndi määramine vajalik. Üksikobjektide kaitse ei ole küll märgitud kaitseala eesmärk, aga kaitse on

			objektile kaitseala kaitsekorrast tulenevalt siiski tagatud ja objekti ei ole vaja hooldada.
52.	Kotkakivi (Kokkõkivi) (KLO4000983)	Pärnu linnas Manija külas (Koka 82603:003:0032) Manija maastikukaitsealal	0 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Kotkakivi ja Manija Kokkõkivi. Endise Tõstamaa valla ja Manija saarevahi ettepanekul on otstarbekam määrata objektile nimeks Kotkakivi, kuna see on selgesti mõistetav ja rahva seas laialdast kasutust leidnud. Kohaliku kultuuri ja murde säilimise eesmärgil jäetakse nimesse ka üks murdekeelne nimetus. Kivi ümbermõõt on 13,1 m ja kõrgus 2,8 m. Kivi on kiilukujuline, pragusid ei ole, osaliselt sammaldunud. Üksikobjekt paikneb eramaal. Kuna objekt asub Manija maastikukaitseala piiranguvööndis, siis üksikobjektile piiranguvööndit ei määrata. Üksikobjekt on seatud ka kaitseala kaitse-eesmärgiks. Korrigeeritud asukohakoordinaadid on X: 6 452 710,476 ja Y: 507 169,946.
53.	Lihuntsi kivi (KLO4001019)	Lääneranna vallas Hälvati külas (maaüksus katastritunnusega 41102:002:0121)	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Suur rändrahn ja Lihuntsi kivi kants. Tehakse ettepanek nimetada objekt Lihuntsi kiviks. Sama nimi on ka rahnu kõrval asetseval looduskaitsealust objekti tähistaval sildil, seega võib eeldada, et see nimi on laiemalt kasutuses. Kivi kõrgus on 3 m ja ümbermõõt 15,7 m. Tegemist on korrapäratu põhiplaani, ümarja rahnuga, edelaküljest on suur osa rahnust tükkidena eraldatud (ilmselt lõhkamisega), sammaldumus on väike. Objekt asub põllu servas. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Allika (41101:001:0469) maaüksusele.
54.	Liiva-aia kivi (KLO4001158)	Kihnu vallas Linaküla külas (Audru metskond 35 30301:001:0238) Kihnu hoiualal	30 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kolme nimega: Kihnu Liiva-aia Suurkivi, Liiva-aia Suurkivi ja Kihnu Liiva-aia rändrahn. Kihnu valla ettepanekul määratakse objekti nimeks Liiva-aia kivi, sest see nimi on rahva seas hästi tuntud ja kasutatud. Kivi ümbermõõt on 10,6 m ja kõrgus 2,2 m. Kivi ülaosas on lõhe, sammaldumist on vähe. Piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal. Objekt asub ka Kihnu hoiualal, kuid kuna üksikobjekti kaitse ei ole hoiuala kaitse-eesmärk, siis määratakse piiranguvööndi ulatuseks 30 m.
55.	Massu rändrahn (KLO4001017)	Lääneranna vallas Massu külas (maaüksus katastritunnusega 19501:002:0082)	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Rändrahn ja Massu rändrahn. Tehakse ettepanek nimetada objekt asukoha järgi nimega

			Massu rändrahn. Rahnu kõrgus on 2,2 m ja übermõõt 16,6 m. Rahnus on palju lõhesid, eriti ülaosas, mis soodustavad kivi edasist lagunemist. Lõhede tõttu on rahnu lael vaondid, mida võidi kasutada ohvrituaalidel. Kivi asub põllul, korrigeeritud koordinaatidel X: 6 500 736,190 ja Y: 477 644,360. Piiranguvöönd paikneb eramaal.
56.	Metsavere kaasiku rändrahn (KLO4001265)	Põhja-Pärnumaa vallas Metsavere külas (Katsioja 27601:004:0138 ja Kaasiku-Martini 27601:004:0116)	10 m. Rahnu kõrgus on 2,2 m, laius 2 m ja pikkus 2 m. Kujult meenutab pooleks lõigatud kera. Piiranguvöönd paikneb eramaal. Rahn asub põllul.
57.	Mõõdussaare rändrahn (KLO4000503)	Põhja-Pärnumaa vallas Reinumuru külas (Kivimaa 93001:003:0166)	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Jänesearu kivi ja Mõõdussaare Rändrahn. Endise Vändra valla ettepanekul on otstarbekam määrata rändrahn nimeks Mõõdussaare rändrahn. Rahnu übermõõt on 20,7 m ja kõrgus 3,4 m. Kivi on ühtlaselt sammaldunud, lääneküljel leidub pragusid. Piiranguvöönd paikneb eramaal, põllul, Tori–Massu maanteest u 110 m kaugusel.
58.	Nõmmeküla rändrahn (KLO4001156)	Lääneranna vallas Nõmme külas (Varbla metskond 47 86301:004:0453)	0,22 ha. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Nõmmeküla rändrahn ja Tõlluse kivi. Rohkem kasutatakse nime Nõmmeküla rändrahn rahnu asupaiga järgi, seetõttu otsustati määrata rändrahn nimi lähedal asuva küla järgi. Rahnu übermõõt on 13,1 m ja kõrgus 2,38 m. Rahn ei lõhene, sammaldunud on põhjapoolne külj ja vähesel määral läänepoolne külj. Piiranguvöönd paikneb eramaal (Männituka 86301:003:0027) ja RMK hallataval riigimaal, Audru–Tõstamaa–Nurmsi maanteest u 80 m kaugusel. Piiranguvööndi ulatus 30 m määratakse erikujulisena nii, et see ei kattuks elektripaigaldise õhuliini kaitsevööndiga.
59.	Näärivid 3 rahnu (KLO4000963)	Lääneranna vald Metsaküla külas Matsalu rahvusparkis	0 m. Tehakse ettepanek muuta objekti nimes rahnude arvu, kuna Näärivid asukohas asub kolm suuremat rahnu. Esimese rahnu kõrgus on 2,7 m ja übermõõt 16,2 m, teise rahnu kõrgus on 2,6 m ja übermõõt 16,3 m ning kolmanda rahnu kõrgus on 1,8 m ja übermõõt 8,3 m. Rahnud asuvad vahetult Matsalu lahe veepiiril ja neid töötlevad lained. Kaks rahnu on ümardumata, suhteliselt värskete murdepindadega, eenduvate külgedega. Kolmas rahn on ümarakontuurilisem. Neis leidub kinnislõhesid ja nad on meretuultele avatud, sammaldumata. Kuna rahnud asuvad Matsalu

			rahvuspargi sihtkaitsevööndis, siis piiranguvööndit neile ei määrata. Üksikobjekti kaitse on ka kaitse-eeskirjas käsitletud ja sihtkaitsevööndis on lubatud vajaduse korral teha objekti hooldustöid.
60.	Peedi talu rändrahn (KLO4001157);	Põhja-Pärnumaa vallas Vilivere külas (Teeristi 93001:001:0035)	10 m. Rahnu ümbermõõt on 14,8 m ja kõrgus 2,1 m. Rahnu idapoolses küljes on suur lõhe, kivi on 60% ulatuses sammaldunud. Piiranguvöönd paikneb eramaal kasutuses oleval karjamaal.
61.	Piltsi kivi (KLO4001154)	Häädemeeste vallas Orajõe külas (Orajõe metskond 1 21303:005:0123) Kiusumetsa hoiualal	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Piltsi Kivi ja Riisselja-Ikla Rändrahn, Häädemeeste Vallavalitsus tegi ettepaneku nimetada rändrahn endise metsaülema Uudo Piltsi järgi, kuna Riisselja-Ikla raudtee on unustuse hõlma vajunud, kohalikud teavad rändrahnu Piltsi kivina. Kivi ümbermõõt on 22,2 m ja kõrgus 2,2 m. Kivi on pooleks murdunud, osaliselt sammaldunud ja sellel kasvab ligikaudu 8-meetrine kuusk. Piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal. Kivi asukoha korrigeeritud koordinaadid on X: 6 421 686,777 ja Y: 528 938,538. Objekt paikneb ka Kiusumetsa hoiualal, aga kuna üksikobjekti kaitse ei ole hoiuala kaitse-eesmärk, siis määratakse piiranguvööndi ulatuseks 10 m.
62.	Rahkama piirikivi (KLO4001264)	Põhja-Pärnumaa vallas Rahkama külas (Piibehe 63801:001:0184)	30 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud nimega Kohtrumaa (Pudru) talu rändrahn. Ürglooduse objektide andmebaasis on objekt kirjas kui Rahkema Viievalla Piirikivi. Endise Vändra valla ettepanekul võetakse kasutusele nimi Rahkama piirikivi, kuna see on selgelt mõistetav ja kohalikele elanikkonnale tuntud. Rahkama piirikivi kirjeldab hästi rändrahnu asukohta. Kivi kõrgus on 3 m, laius 4 m ja pikkus 3 m. Piiranguvöönd paikneb jätkuvalt riigi omandis oleval maal.
63.	Ratta rändrahn (KLO4000504)	Tori vallas Jõesuu külas (Ratta 80802:001:0344)	10 m. Rahnu ümbermõõt on 15 m ja kõrgus 2,2 m. Rahnul ei ole suuri lõhesid, vähesel määral on sammaldunud pealmine ja põhjakülg. Piiranguvöönd paikneb eramaal hooldatava põllu servas.
64.	Rehekivi (KLO4000965)	Lääneranna vallas Paimvere külas (Kolgipõllu 43001:001:0460)	10 m. Keskkonnaregistris on rändrahn märgitud kahe nimega: Rehekivi ja Vanapagana lingukivi. Endise Koonga valla ettepanekul on otstarbekas määrata rändrahnu nimeks Rehekivi, kuna see on rahva

			seas rohkem tuntud ja kasutatud. Kivi ümbermõõt on 13,7 m ja kõrgus 2,3 m. Kivi lääneosa on lõhenenud, sammaldunud on põhja- ja läänekülg. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub 60 Pärnu-Lihula tee (33402:001:0049) maaüksusele. Kivi asub Pärnu-Lihula maanteest u 10 m kaugusel korregeeritud koordinaatidel X: 6 494 303,982 ja Y: 498 422,517.
65.	Rätsepa rändrahn (KLO4000505)	Põhja-Pärnumaa vallas Rätsepa külas (Jussi 93002:002:0077)	10 m. Rahnu ümbermõõt on 16,1 m ja kõrgus 1,6 m. Rahnu põhjakülg on sammaldunud ja seal on praod. Piiranguvöönd paikneb eramaal Vändra-Vihtra teest u 50 m kaugusel, põllu servas. Objekti asukoha korregeeritud koordinaadid on X: 6 500 389,070 ja Y: 559 583,260.
66.	Sohlu rändrahn (KLO4001263)	Põhja-Pärnumaa vallas Kõnnu külas (Vändra metskond 48 63801:001:0068)	30 m. Rändrahnu kõrgus on 2,5 m, laius 2,5 m ja pikkus 2 m. piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal.
67.	Soomadise rändrahn (KLO4001018)	Lääneranna vallas Kõmsi külas (Kruusiaugu 19501:002:2142)	10 m. Keskkonnaregistris on objekt kirjas kahe nimega: Rändrahn ja Soomadise rändrahn. Tehakse ettepanek nimetada objekt nimega Soomadise rändrahn. Kujult ümarakontuuriline, ülalt kitsa kolmnurkse kujuga. Rahnus on rohkesti lõhesid. Üht lõhe pinda mööda on edelaküljel eraldunud 1,5 x 1,5 m laiune tükk. Tugevasti sammaldunud. Kivi asub põllul. Piiranguvöönd paikneb eramaal.
68.	Soo-otsa rändrahn (KLO4000482)	Saarde vallas Kikepera külas (Kilingi metskond 2 75601:006:0236)	30 m. Rahnu ümbermõõt on 23,82 m ja kõrgus 2,63 m. Kivi on osaliselt läbivate lõhedega, idakülg on rohkem pragunenud ja mõned tükid on ära kukkunud. Rahn on tugevalt sammaldunud, kivil kasvab kasepuu ja muu taimestik. Piiranguvöönd paikneb RMK hallataval riigimaal, ulatub Välinõmme metskond 1 (75601:006:0244) maaüksusele. Objekti asukoha täpsustatud koordinaadid on X: 6 464 913,858 ja Y: 552 660,106.
69.	Tellissaare viie valla piirikivi (KLO4001012)	Põhja-Pärnumaa vallas Kaansoo külas (Liblika 93004:003:0021)	30 m. Keskkonnaregistris on rändrahn tähistatud kahe nimega: Kalevipoja Vestitasku kivi ja Tellissaare viie valla piirikivi. Endise Vändra valla ettepanekul võetakse kasutusele nimi Tellissaare viie valla piirikivi, kuna see on kõige rohkem tuntud ja kasutatud nimi. Rahnu ümbermõõt on 22,5 m ja kõrgus 3,6 m. Rahnu lõunaküljest on tükk välja kukkunud ja kivi lõheneb edasi. Rahn on osaliselt sammaldunud. Piiranguvöönd paikneb valdavalt eramaal, ulatub Tori Hobusekasvandus

			(93004:003:0138), Tellissaare (93004:003:0100), Mäeltnemetsa (93004:001:0062) ja Poka (93004:003:0211) maaüksustele.
70.	Ussikivi (KLO4001020)	Lääneranna vallas Kause külas (Lepiku 19501:002:1690)	30 m. Keskonnaregistris on rändrahn märgitud nimega: Rändrahn „Ussikivi”. Tehakse ettepanek nimetada objekt rahvasuus käibel oleva ja lihtsama kirjapildiga Ussikiviks. Kivi kõrgus on 0,2 m ja ümbermõõt 2,86 m. Kivi peal on omalaadne 90 cm pikkune ja 3–5 cm paksune ussitaoline kujutis, mis on plastiliselt deformeerunud pegmatiidsioon. See on kivimi põhimassist murenemisprotsessidel 1–2 cm kõrguselt välja prepareerunud ja loob mulje kivistunud ussist. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Kinnika (19501:002:0691) maaüksusele.
71.	Viluvere rändrahn (KLO4000289)	Põhja-Pärnumaa vallas Viluvere külas (Suurekivi 63801:001:0810)	30 m. Keskonnaregistris on rändrahn märgitud nelja nimega: Viluvere rändrahn, Suur Rändrahn, Viluvere Suurkivi ja Viluvere Suurekivi talu rahn. Endise Vändra valla ettepanekul on selgelt mõistetav ja kohaliku elanikkonna seas tuntud nimi Viluvere rändrahn. Rahn pikkus on 6 m, kõrgus 2,5 m ja laius 2 m. Piiranguvöönd paikneb eramaal, ulatub Jäägri (63801:001:0145) maaüksusele.
72.	Võnnukivi (KLO4000982)	Tori vallas Urumarja külas Pärnu jõe hoiualal	0 m. Rändrahn kõrgus veepinnast on 2,6 m. Kivi on lõhenenud kaheks tükiks ja tugevalt sammaldunud. Objekt paikneb katastrisse kandmata maal, Pärnu jões. Objekti korregeeritud koordinaadid on ja X: 6 477 928,333 ja Y: 543 056,427. Kuna rahn asub Pärnu jõe hoiualal, veekogus, kuhu ligipääs on raskendatud, ei määrata objektile piiranguvööndit. Samuti on üksikobjektide kaitse-eeskirja kohaselt üksikobjekti piiranguvööndis keelatud ujuvvahendiga sõitmine kohas, mis ei ole selleks määratud ja tähistatud. Kõnealuse objekti puhul ei ole vajadust selle ümbruses ujuvvahendiga sõitmist piirata.
Maastikulised üksikobjektid			
73.	Pärdi mägi (KLO1000022)	Lääneranna vallas Kalli külas (Sööni-Möldri 33402:002:0193, Tõnnaste 33402:002:0081, Sepa 33402:002:0060, Kalda 33402:002:0062, Saueaugu 33402:002:0057, Mäerehe 33402:002:0058, Peieri 33402:002:0005)	Objektialune pindala on 25,74 ha. Tegu on pindalalise objektiga, mistõttu on objekti piir ühtlasi piiranguvööndi piir ja objekti ümber laiemat piiranguvööndit ei määrata, kuna objekti kaitseks piisab objekti piirist. Pärdi mägi on algselt kaitse alla võetud kui park või niinimetatud peoplats. See nimetus on ebatäpne, kuna sisuliselt on kaitse alla võetud pinnavorm – kuppelmaastiku element. Pärdi mägi

		<p>kujutab endast rändrahnudest, kruusast ja liivast koosnevat seljakut, mis ilmestab suhteliselt tasast madalikku. Mäe suhteline kõrgus Tõstamaa teeristist on kuni 20 m, mäe põhjanõlv on laugem. Mäe kõrgeimas punktis, 40,8 m merepinnast, asus 1950. aastatel vaatetorn. Nüüdseks on mägi võsastunud.</p> <p>Pärdi mäe kui üksikobjekti piir järgib suuresti kaitstava loodusobjekti senist välispiiri, mis on märgitud ka keskkonnaregistris. Objekti välispiiri on seljaku idapoolses osas minimaalselt korrigeeritud, et tagada objekti välispiiri ühtimine kõlviku piiridega. Ala läänepoolne osa, mis ületas Pärnu–Lihula maantee, on jäetud üksikobjekti piiridest välja, kuna pinnamood lõuna pool maanteed on vähe liigendatud ja seljak seetõttu ebaselgelt märgatav. Pärdi mäe lääneosas on piiritähistena kasutatud Sööni-Möldri maaüksuse õueala, vana maanteed, maantee elektriliiniga lõikumise kohta ja sirgjoont läbi metsa kuni põlluservani. Peieri maaüksusel kulgeb piir mööda kõlvikute piirjoont kuni koordinaadipunktini X: 6 488 760,431 ja Y: 502 253,156.</p> <p>Objekt on varem olnud kaitse all uuendamata kaitsekorruga kaitsealana, mille kogupindala on 27,7 ha, mis võeti kaitse alla Pärnu rajooni TSN Täitevkomitee 5. veebruari 1964. a otsusega nr 26 „Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude, rändrahnude ja teiste kaitset väärivate looduslike objektide säilitamine”. 6. aprillil 2020. a tehti keskkonnaregistris muudatus ja objekt võeti arvele üksikobjektina, kuna objekt on oma olemuselt üksikobjekt ja seda on siiani ka selliselt käsitletud. Nüüd täpsustatakse objekti piiri ja kehtima hakkab üksikobjektidele kehtestatud kaitsekord. Eelnõukohase määrusega võetakse Pärdi mägi kaitse alla kui looduse üksikobjekt, mille pindala on 25,74 ha ja millel ei ole piiranguvööndit. Objekt paikneb era-, munitsipaal- ja jätkuvalt riigi omandis oleval maal. Täiendava piiranguvööndi määramine sellisele objektile ei ole otstarbekas ega vajalik.</p> <p>Loodusobjekti tüüp muudetakse kaitsealuseks looduse üksikobjektiks, kuna see sobib objekti kaitse-eesmärgiga. Vardja aluskivi paljand vastab keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määruses nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” § 1 lõikes 1 esitatud kirjeldusele, mille kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt</p>
--	--	---

			<p>kaitstavate loodusobjektide seaduse kohaselt kaitse alla võetud teadusliku, ajaloolis-kultuurilise või esteetilise väärtusega elus- või eluta looduse objekt, nagu puu, rändrahn, juga, pank, astring, koobas, paljand ja karst, allikas või nende rühm. Objekti kaitse-eesmärgiks ei seata liike ega nende kasvu- või elupaiku, samuti mitte kooslusi, mis sobiksid looduskaitseala moodustamiseks. Samuti ei ole objekti põhieesmärk maastik, selle vaadeldavus ega ilme, mis oleksid sobivad maastikukaitseala moodustamisel. Kuigi Pärdi mägi on osa maastikulisest tervikust, on üksikobjekti määratlus täpsem, sest objekti kaitse-eesmärk seisneb kuppelmaastiku elemendi säilitamises. Kuna Pärdi mäe metsamaastik ei ole silmapaistev ega eristu ümbritsevast maastikust kuigivõrd, siis ei ole maastikukaitseala määramine objekti tüübiks põhjendatud.</p>
74.	Tori paljand ja koopad (KLO1000081)	Tori vallas Tori alevikus (katastrisse kandmata maa, Pärnu mnt 2 80803:001:0056)	<p>Objekti pindala on 1,04 ha. Tegu on pindalalise objektiga, mistõttu on objekti piir ühtlasi piiranguvööndi piir ja objekti ümber laiemat piiranguvööndit ei määrata, kuna objekti kaitseks piisab objekti piirist. Objekti (keskdevoni Pärnu lademe stratotüüpse paljandi) piir on maastikul selgesti märgatav. Eelnõukohase määrusega täpsustatakse objekti piiri. Kaitse alt jäetakse välja Tori kalmistu, eramaja õueala ja Pärnu–Tori tee katastriüksus, kuna need alad ei pea objekti säilimiseks olema kaitse all. Piiri korrigeeritakse 2008. aastal tehtud ettepaneku alusel: põhjast kulgeb piir alates Pärnu–Tori teest (sillast) mööda kaldajoont ida poole kuni jõge ületava elektriliinini. Mööda elektriliini kagu poole kuni Kalmistu maaüksuse katastripiirini (80803:001:0605), mööda sama maaüksuse katastripiiri lääne poole kuni parklani. Edasi põhikaardile kantud parkla ja paljandi piirjoont mööda kuni maaüksuse 59 Pärnu-Tori tee katastripiirini ja mööda katastripiiri põhja poole kuni alguspunktini.</p> <p>Senine nimi Tori põrgu muudetakse ning täiend <i>põrgu</i> asendatakse täiendiga <i>paljand ja koopad</i>, kuna see väljendab paremini ala väärtusi. Objekt on varem olnud kaitse all uuendamata kaitsekorruga kaitsealana kogupindalaga 2,048 ha, mis võeti kaitse alla Vändra Rajooni TSN Täitevkomitee 8. oktoobri 1958. a otsusega nr 103 „Looduskaitse objektide kinnitamisest”. 6. aprillil 2020. a tehti keskkonnaregistris muudatus ja objekt võeti arvele üksikobjektina, kuna objekt on</p>

			<p>oma olemuselt üksikobjekt ja seda on siiani ka selliselt käsitletud. Tori paljand ja koopad vastab keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määruses nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” § 1 lõikes 1 esitatud kirjeldusele, mille kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt kaitstavate loodusobjektide seaduse kohaselt kaitse alla võetud teadusliku, ajaloolis-kultuurilise või esteetilise väärtusega elus- või eluta looduse objekt, nagu puu, rändrahn, juga, pank, astring, koobas, paljand ja karst, allikas või nende rühm. Objekti kaitse-eesmärgiks ei seata liike ega nende kasvu- või elupaiku, samuti mitte kooslusi, mis sobiksid looduskaitseala moodustamiseks. Samuti ei ole objekti põhieesmärk maastik, selle vaadeldavus ega ilme, mis oleksid sobivad maastikukaitseala moodustamisel.</p> <p>Paljandi kogu ulatuses kehtivad Pärnu jõe kaitseks kehtestatud veekaitsevöönd ja ehituskeeluvöönd. Tori paljandit on hinnatud Pärnu lademe parimaks paljandiks kogu Ida-Euroopa platvormi ulatuses. Paljandi ülaosas avaneb 0,75 m paksuselt Tamme kihistik (valkjashall väga peeneteraline liivarändrahn), selle all avaneb kuni 7,5 m paksuselt Tori kihistik (hallikasvalge peene- kuni keskmiseteraline liivarändrahn). Objekt paikneb jätkuvalt riigi omandis oleval maal. Paljandi piires eristatakse kolme koobast, mille on tekitanud väljavoolavad allikad.</p>
75.	Vardja aluskivimi paljand (KLO1000037)	Saarde vallas Kanaküla külas (Ilvese 71101:003:0082, Vardja 71101:003:0050 ja Keratalu 71101:003:0010)	<p>Objekti pindala 3,04 ha. Tegu on pindalalise objektiga, mistõttu on objekti piir ühtlasi piiranguvööndi piir ja objekti ümber laiemat piiranguvööndit ei määrata, kuna objekti kaitseks piisab objekti piirist.</p> <p>Objekti kaitsevööndi täpsustamisel ei muutu senine kaitstava loodusobjekti piir oluliselt. Olenemata asjaolust, et objekti on eri kirjandusallikates nimetatud joaks, koseks, kärestikuks jne, on selle peamine väärtus jõepõhjas madala veega kaetud ja nähtav aluskivimi avamus, milles hinnatakse eriti virgmärke. Aluskivimi avamusala piirid on muutlikud ja sõltuvad Halliste jõe uuristavast ja materjali ümberpaigutavast toimest. Üldisemalt on kirjeldatud kivimi ligikaudne ala, mis on umbes 600 m pikkune jõelõik Ilvese talu maadel. Põhjas piiritleb seda kõlviku piir, lõunas jõkke suubuv kraav. Täpset kohta, kus jões on kindlasti näha virgmärkidega liivarändrahn, pole ka keskmise veeseisuga võimalik visuaalsel vaatlemisel</p>

		<p>märkida. Erinevalt praegu kehtivast ligikaudu 20–30 m laiusest kaitsevööndist jõe vasakkaldal on soovitatud piiritleda üksikobjekti veeseaduse kohase veekaitsevööndiga (10 m kaldast). Kuna jõekallastel on ka ehituskeelu- ja piiranguvöönd (vastavalt 50 ja 100 m) ning paiguti muinsuskaitseala ja maaparandussüsteemide kaitsevöönd, ei ole paljand kalda poolt kuigivõrd ohustatud. Piiranguvööndi määramine vaid vasakkaldale on põhjendatav asjaoluga, et huviliste ligipääs paljandile, mille lähistel on puhkekoht, on valdavalt vasakkaldalt.</p> <p>Objekt on varem olnud kaitse all uuendamata kaitsekorruga kaitsealana kogupindalaga 4,8 ha, mis võeti kaitse alla Kilingi-Nõmme rajooni TSN Täitevkomitee 22. oktoobri 1958. a otsusega nr 140 „Looduskaitse organiseerimisest Kilingi-Nõmme rajoonis”. 6. aprillil 2020. a tehti keskkonnaregistris muudatus ja objekt võeti arvele üksikobjektina, kuna objekt on oma olemuselt üksikobjekt ja seda on siiani ka selliselt käsitletud. Eelnõukohase määrusega täpsustatakse kaitstava objekti piiri ja kehtima hakkab üksikobjektidele kehtestatud kaitsekord. Objekti pindala on 3,04 ha ja sellele ümbritseva piiranguvööndi määramine ei ole otstarbekas ega vajalik, kuna objekti kaitseväärtus säilib ka ainult objektil kehtivate piirangutega. Objekt paikneb eramaal.</p> <p>Loodusobjekti tüüp muudetakse kaitsealuseks looduse üksikobjektiks, kuna sobib objekti kaitse-eesmärgiga. Vardja aluskivi paljand vastab keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määruses nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” § 1 lõikes 1 esitatud kirjeldusele, mille kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt kaitstavate loodusobjektide seaduse kohaselt kaitse alla võetud teadusliku, ajaloolis-kultuurilise või esteetilise väärtusega elus- või eluta looduse objekt, nagu puu, rändrahn, juga, pank, astring, koobas, paljand ja karst, allikas või nende rühm. Objekti kaitse-eesmärgiks ei seata liike ega nende kasvu- või elupaiku, samuti mitte kooslusi, mis sobiksid looduskaitseala moodustamiseks. Samuti ei ole objekti põhieesmärk maastik, selle vaadeldavus ega ilme, mis oleksid sobivad maastikukaitseala moodustamisel.</p>
--	--	--

2.5. Kaitsekord

Kaitse all olevate üksikobjektide piiranguvööndite muutmisega seni kehtinud kaitsekord ei muutu. Kehtima jääb kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirjaga kehtestatud kaitsekord, mis on vastu võetud keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrusega nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri”. Kaitsekord tagab üksikobjektide kaitseväärtuse ja soodsa seisundi säilimise ning annab vajaduse korral võimaluse väärtuste taastamiseks.

Kaitstava looduse üksikobjekti paiknemisel kaitsealal, püsielupaigas või hoiualal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda ka vastava kaitseala kaitse-eeskirjas, püsielupaiga määrukses või looduskaitseseaduses sätestatust.

3. Menetluse kirjeldus

Üksikobjektide kaitse alla võtmise ja piiranguvööndi täpsustamise määruse eelnõu avalik väljapanek toimus 05.04 – 30. 04.2021. a Keskkonnaameti kodulehel. Viiruse Covid-19 laia leviku tõttu ei korraldatud dokumentide avalikku väljapanekut kohalike omavalitsuste ja Keskkonnaameti kontorites, vaid paluti vajadusel kodanikele dokumendid kontaktivabalt väljastada. Teade eelnõu avaliku väljapaneku kohta avaldati väljaandes Ametlikud Teadaanded (29.03.2021), üleriigilises ajalehes Õhtuleht (31.03.2021) ja kohalikus ajalehes Pärnu Postimees (31.03.2021).

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealuse loodusobjekti piiranguvööndis paiknevate kinnisasjade omanikele teade elektronkirjaga ja kättesaamiskinnituse puudumisel ka tähtkirjaga. Kiri sisaldas märget, et kui pretensioone ega ettepanekuid ei esitata, loetakse, et kinnisasja omanik on määruse eelnõu kooskõlastanud. Peale selle sisaldas kiri teadet, et avalikku arutelu ei korraldata, kui selleks ettepanekut ei esitata.

Kirjad saadeti 179 maaomanikule, Häädemeeste, Kihnu, Lääneranna, Põhja-Pärnumaa, Saarde ja Tori Vallavalitsusele ning Pärnu Linnavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Transpordiametile, Muinsuskaitseametile, Eesti Geoloogiateenistusele, Eesti Erametsaliidule ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks.

Ettepanekuid laekus kahelt menetlusosaliselt.

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
MTÜ Roheline Pärnumaa	1) Säilitada maksimaalne (50 m) ulatus kõigile üksikobjektidele. Üksikobjektide piiranguvööndi ulatuse määramisel tuleks lähtuda kaitse all oleva maismaa protsendist ja Euroopa (Komisjoni) soovitudest kaitsta loodusalasid ja kaitsealasid senisest enam, et vältida	1) Ettepanekut ei arvestata. Vastavalt LKS § 4 lõikele 2 ei kuulu looduse üksikobjektid kaitsealade hulka. Samuti ei kuulu eraldiseisvad üksikobjektid Natura võrgustiku loodus- ega linnualade koosseisu , sest üksikobjektide piiranguvööndi eesmärk ei ole mitte direktiiviliikide ja -elupaigatüüpide kaitse, vaid üksnes konkreetse puu/rahu/paljandi kaitse. Haldusmenetluse seaduse kohaselt peab halduse õigusakt ja toiming olema kohane, vajalik ning proportsionaalne seatud eesmärgi suhtes. Praegustest 50-meetrise raadiusega piiranguvöönditest enamik ei ole proportsionaalsed, ehk piiranguvööndisse jäävate maaomanike õigusi

	<p>linnustiku arvukuse vähenemist.</p> <p>2) Ettepanek kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirjast tulenev kaitsekord muuta rangemaks (piiranguvööndis lubatud uuendusraie võimalus on vajalik välistada).</p>	<p>on piiratud rohkem, kui kaitsealuse puu/rahn/paljandi kaitseks tarvis oleks. Samuti pole nii suured vööndid kõigile objektidele vajalikud ega kohased, sest paljud piiranguvööndid hõlmavad sõiduteid, ristmikke, elektriline, elu- ja tööstushooneid, mille piiranguvööndis hoidmine ei oma objekti kaitsele efekti, vaid pigem suurendab kunstlikult kaitse all olevat pindala. Samal põhjusel kaotatakse piiranguvöönd objektidelt, mis asuvad rangema kaitsekorraga kaitsealade vööndites.</p> <p>2) Ettepanekut ei saa arvestada. Paljud üksikobjektid paiknevad põllumajandusmaastikus ja eramajade hoovides (nt Kotkakivi, Liiva-aia kivi, Rätsepa rändrahn). Sealsed karmimad piirangud oleks elanikele ebaproportsionaalselt koormavad eriti arvestades, et rändrahnud on säilinud seal ilmselt juba aastatuhandeid ning enamik puudest aastasadu ka ilma karmide piiranguteta. Talude hoovides asuvad põlispuud ja rahnud on sageli seotud kodu- ja perekonnalooga ning maaomanikud on ise huvitatud nende säilitamisest ja ümbruse hooldamisest. Samas peab riik piirangute seadmisel arvestama, et ka objektide kõrval elavad inimesed saaksid jätkata oma igapäevast elu. Praegu on menetluses ainult määrus „Pärnu maakonna looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus“. Kaitsekorda kaitstava looduse üksikobjekti piiranguvööndis reguleerib looduskaitse seadus ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri. Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja muutmise menetlust pole keskkonnaminister algatanud.</p>
<p>MTÜ Eesti Metsa Abiks</p>	<p>1. Jätta osadele objektidele kehtima praegune piiranguvööndi ulatus, sest puudub argument piiranguvööndite vähendamiseks.</p>	<p>1. Ettepanekut ei arvestata, sest looduskaitse seaduse kohaselt kehtib kaitstavate looduse üksikobjektide ümber 50 m raadiusega piiranguvöönd, kui kaitse alla võtmise otsusega ei ole kehtestatud väiksemat piiranguvööndi ulatust. Pärnumaa kaitstavad looduse üksikobjektid on kaitse alla võetud erinevatel aegadel (peamiselt enne Eesti Vabariigi taasiseseisvumist) ja erinevate otsustega ning piiranguvööndi ulatust neile kaitse alla võtmisel määratud ei ole, mistõttu on neile automaatselt moodustunud 50 meetri raadiusega vöönd arvestamata kohalikke olusid.</p> <p>Määruse eesmärgiks ongi vaadata iga kaitstavat looduse üksikobjekti eraldi ning määrata neile objekti kaitse vajadusest lähtuvalt optimaalne piiranguvöönd. Piiranguvööndi vähendamise menetluse on keskkonnaminister algatanud eesmärgiga arvata vööndist välja alad, mis ei ole üksikobjekti säilimiseks ja eksponeerimiseks olulised. Keskkonnaamet lähtub piiranguvööndi</p>

	<p>2. Määrata järgmised üksikobjektide piiranguvööndi ulatused:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Hall lepp (20 m), 2) Koksi tamm (10 m), 3) Mõisaaseme pärn (30 m kuni tee), 4) Oru talu mänd (30 m kuni tee), 5) Panga tamm (30 m kuni tee), 6) Päkapiikumänd (30 m), 7) Sööni-Möldri tamm (30 m), 8) Uruste tamm (30 m), 9) Uulu tamm (30 m), 10) Vaki künnapuu (30 m kuni tee), 11) Võiera pärnad (2 tk) (30m), 12) Mõödussaare rändrahn (terve puu-element). 	<p>ulatuse määramisel konkreetse objekti mõõtmetest, esinduslikkusest, tähtsusest kultuuriajaloo, asukohast ning sellest tulenevalt vaadeldavusest looduses ja ümbritseva maastiku iseloomust, kaitsevajadusest ning ümbritsevatest ohuteguritest.</p> <p>Lisaks objektist lähtuvatele kriteeriumitele on kõik asutused kohustatud järgima ka haldusmenetluse seaduse § 3 lõiget 2, mille kohaselt halduse õigusakt ja toiming peab olema kohane, vajalik ning proportsionaalne seatud eesmärgi suhtes. Eesmärk on tagada Pärnu maakonna esinduslikumate põlispuude, rändrahnude ja pinnavormide säilimine. Keskkonnaamet on ette valmistanud keskkonnaministri määruse eelnõu vastavalt kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja § 1 lõikele 3, sest praegustest 50 meetrise raadiusega piiranguvöönditest enamik ei ole proportsionaalsed, ehk piiranguvööndisse jäävate maaomanike õigusi on piiratud rohkem, kui kaitsealuse puu/rahnu/paljandi kaitseks tarvis oleks. Samuti pole nii suured vööndid kõigile objektidele vajalikud.</p> <p>2. Ettepanekut ei arvestata, sest ettepanekust ei nähtu selget põhjendust, miks pakutud piiranguvööndite raadiused on kohasemad, vajalikumad ja proportsionaalsemad nimetatud objektide säilimiseks.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Hall lepp asub põllumajandusmaastikul talu sissesõidutee otsas. Eelnõuga on moodustatud puu ümber 10 meetri raadiusega piiranguvöönd, mis ulatub erikujulisena teekatte servani. Puu võra raadius on seejuures 5 m (läbimõõt 10 m). Ekspert Taimo Aasma on teinud ettepaneku puu kaitse alt välja arvata, sest puul puudub ajalooline, teaduslik või looduskaitseväärus, kuid Keskkonnaamet säilitab kaitse puu esteetilise väärtuse tõttu. Pakutud 20 meetri raadiusega piiranguvöönd ei suurenda kuidagi puu esteetilist väärtust. Samuti ei ole selles raadiuses ohutegureid, mida oleks võimalik kaitsealuste looduse üksikobjektide kaitse-eeskirjaga vähendada. 2) Koksi tamm asub Kihnu vallas Lemsi külas Koksi talu õues. Ümberringi paiknevad taluhooned jäävad tammest ligikaudu 7 meetri kaugusele, seetõttu on ka eelnõus määratud tamme piiranguvööndi raadiuseks 7 meetrit. Pakutud 10 meetri raadiusega piiranguvöönd ei annaks lisandväärtust, sest see ulatuks hoonetele. Kuna koksi tamm asub Kihnu hoiualal, siis rakenduvad sellele ka hoiuala piirangud. Lisaks on taluhoovides kasvavad põlispuud harilikult pererahvale au- ja uhkuseasjaks ning maaomanikud hoiavad oma kodupuid sõltumata piiranguvööndi ulatuse suurusest.
--	---	--

		<p>3) Mõisaaseme pärn asub Kihnu saarel Linaküla külas. Puu võra maksimaalne ulatus on 7,5 meetrit. Keskkonnaamet on jõudnud kohaliku omavalitsuse ja kohalike elanikega kokkuleppele, et 20 meetri raadiusega piiranguvöönd on piisav puu säilimiseks, samas piirab võimalikult vähe väikesaare elanike elutingimusi. Sama ulatus on välja pakutud ka ekspertarvamuses.</p> <p>4) Oru talu mänd asub Sindi linnas kergliiklustee ääres kõrgepingeliini trassil. Puu on madal ja kahara võraga, kasvanud avatud kasvukohal ilma teiste puude konkurentsita. Puu võra raadius on 8 meetrit. Arvestades, et harilikult on puu juurestik sama ulatusega, mis võra ning et mändid on sammasjuursed, siis on eelnõuga ette nähtud 10 meetri raadiusega erikujuline piiranguvöönd piisav, et vältida puu kahjustumist.</p> <p>5) Panga tamm asub Lihula–Pärnu maanteest umbes 20 meetri kaugusel. Puu võra läbimõõt on umbes 19 meetrit (raadius 9-10 m). Ekspert Taimo Aasma on ekspertarvamuses teinud ettepaneku sätestada puu ümber 20 meetri raadiusega kaitsevöönd. Keskkonnaamet on seisukohal, et eksperdi pakutud 20 meetri raadiusega piiranguvöönd on piisav, et tagada puu esinduslik säilimine ning vööndi suurendamine üle kiviaia jäävale põllumaale ei ole vajalik ega põhjendatud.</p> <p>6) Päkapikumänd on kääbuskasuline vana mänd võra läbimõõduga umbes 7,5 meetrit. Puud ümbritsevas piiranguvööndis võib olla vajalik konkureerivate puude ja võsa eemaldamine. Puu väikese kasvu tõttu (võra raadius max 4 m) piisab 10 meetri raadiusega piiranguvööndist. Sellest suurem vöönd ei oleks proportsionaalne ega vajalik.</p> <p>7) Sööni–Möldri tamm asub Sööni–Möldri talu tagahoovis. Puu on taluomanike poolt hooldatud ja ümbrus korrastatud. Ekspert on pakkunud puu piiranguvööndi raadiuseks 25 meetrit, sest sellest edasi asub juba talu kõrvalhoone, mis ei kujuta ohtu kaitsealusele objektile. Idasuunas 17 meetri kaugusel algab Pärdi mäe piiranguvöönd. 20 meetri raadiusega piiranguvöönd, mis ulatub kuni Pärdi mäe piiranguvööndini, tagab puu säilimiseks piisava kaitse.</p> <p>8) Uruste tamm asub kiriku ja eramaja vahel, majast 13 m kaugusel. Nii nagu teiste koduüvedel asuvate põlispuude puhul, on ka Uruste tamme peamiseks säilitajaks ja hoidjaks kohalik pererahvas, kes arvestab puud kahjustada võivate tegevustega hoolimata piiranguvööndi ulatusest. Elumaja hoovis piisab 20 m raadiusega vööndist, millest on välja arvatud hoone. Sellest suurem vöönd ei ole vajalik ega proportsionaalne.</p> <p>9) Uulu tamm asub Uulu külas tiheasustusalal kortermaja ja ristmiku vahel. Teie pakutud 30</p>
--	--	--

	<p>3. Järgida eksperdi soovitusi Mihkli kiriku pärnade (4 tk), Peksumänni, Tõrsepa tamme, Vahenurme künnapuu ja Võhma musta lepa kohta.</p>	<p>meetri raadiusega piiranguvöönd hõlmaks kogu kortermaja hoovi ning üle tee asuva eramaja hoovi. Nimetatud piirang oleks ebaproportsionaalselt suur, sest ettepanekualas ei nähtu ühtegi ohutegurit.</p> <p>10) Vaki künnapuu kasvab Massu jõe vasakul kaldal Massu teest 12 m kaugusel. Puu seisund on hea, võra läbimõõt 16,5 m (võra raadius 8-9 m). Eelnõuga määratakse puu ümber 20 m raadiusega piiranguvöönd kuni teekatte servani. Keskkonnaamet ei pea põhjendatuks piiranguvööndi laiendamist, sest järgneva 10 meetri raadiuses ei asu ühtki ohutegurit.</p> <p>11) Võiera pärnad asuvad Suurejõe-Vihtra tee servas. Eramaja hoovi nurgas asuvate puude ümbruse on maaomanikud niitnud ja heakorrastanud. Ohutegureid ettepanekualas ei nähtu ja maaomanikud jätkavad oma kodupuude kaitset ja hooldamist sõltumata piiranguvööndi suurusest.</p> <p>12) Mõõdussaare rändrahn asub põllusaarel ümbritsetuna puudest. Rändrahn ja sellel kujunenud kooslus jäävad eelnõu kohaselt 10 meetri raadiusega piiranguvööndisse. Põllusaar on märgitud PRIA kaardirakendusel maastikuelemendina ehk põllupidaja on võtnud endale kohustuse põllusaart looduslikuna säilitada. Keskkonnaamet on seisukohal, et 10 meetri raadiusega piiranguvöönd ja maaomaniku võetud kohustus on piisavad, et tagada rahnu ja seda ümbritsevate puude säilimine.</p> <p>3. Ettepanekut ei arvestata. Ekspertiis on koostatud 2007. aastal ning vahepealse aja jooksul on kokku lepitud kriteeriumid, mille alusel hinnata nii parkide kui ka üksikobjektide kaitse alla võtmist ja piiranguvööndite määramist.</p> <p>Ekspert on teinud ettepaneku võtta Mihkli kiriku pärnad kaitse alla pargina. Parkide riikliku kaitse alla võtmisel hinnatakse pargielementide olemasolu ja liigirikkust. Mihkli kiriku ümber on küll vanad ja pika ajaloo puud, kuid puuduvad teised pargile iseloomulikud elemendid (rajad, vaated, erinevad taimestikurinded jne) ning kirikuaed on pargiks määramiseks liialt liigivaene. Samuti kaasneks kaitsealuste parkide, arboretumite ja puistute kaitse-eeskirja rakendamisega kiriku kogudusele ja kogukonnale kohustus taotleda Keskkonnaametilt nõusolek kõigile üle 50 osalejaga üritustele. Ka tuleks küsida igakordset nõusolekut põõsaste ja puuvõrade kujundamiseks. See tekitaks sisutut halduskoormust nii kiriku kogudusele kui ka Keskkonnaametile. Keskkonnaamet on veendunud, et kirikuaias kasvavad ajaloolised puud on kohalike elanike ja koguduse poolt väga hästi hoitud</p>
--	---	--

	<p>4. Kaitsealadel asuvatel üksikobjektidel peaks</p>	<p>sõltumata kaitsealuse objekti tüübist ja piiranguvööndi ulatusest.</p> <p>Peksumänd asub Tammiste hooldekodu seinä ääres ja on ümbritsetud muruplatsist. Puu ümbrus on hooldatud ja puu vaadeldavus väga hea. Ekspert on pakkunud piiranguvööndi ulatuseks Peksumännile 15 m. Eelnõuga on määratud piiranguvööndi raadiuseks 10 m, millest on välja arvatud hoone. Puu võra läbimõõt on 7 m. Kavandatava piiranguvööndi suurendamine 5 meetri võrra ei anna puu kaitsele lisandväärtust, sest sellel alal ei asu Keskkonnaameti hinnangul ohutegureid, mis mõjutaksid peksumänni säilimist. Samuti pole sel alal võsastumist või piiratud vaadeldavust.</p> <p>Tõrsepa tammele, Vahenurme künnapuule ja Võhma mustale lepale on ekspert pakkunud piiranguvööndi raadiuseks 50 m. Tõrsepa tamm asub põllu nurgas oleva sõjaaegse vennashaua kõrval. Tamme kavandatav 30 m raadiusega piiranguvöönd hõlmab haua ja selle ümbruses olevad puud. Haua läheduses eeldatavalt ei plaanita raie- ega kaevetöid. Põllumaale piiranguvööndi laiendamine ei anna puu kaitsele aga efekti, sest põllumajandustööd on ka piiranguvööndis lubatud. Mullalõimise ja reljeefi põhjal puudub ümbritseval põllul ka vajadus uue maaparandussüsteemi rajamiseks, mistõttu selle ohuteguri ilmumine on vähetõenäoline.</p> <p>Vahenurme künnapuu seisab üksiku puuna karjamaal. Puud ümbritsev karjamaa on PRIA-s arvel püsirohumaana. Püsirohumaad säilitamise kohustuse tõttu võib eeldada, et puud ümbritsev keskkond jääb samaks ning ohutegureid ei lisandu.</p> <p>Võhma must lepp kasvab metsa servas ümbritsetuna teistest puudest ja võsast. Selleks, et vähendada metsapuudest ja võsast tulenevat konkurentsi, piisab puule 30 meetri raadiusega piiranguvööndist.</p> <p>Keskkonnaamet leiab, et eelnõus toodud piiranguvööndid on Mihkli kiriku pärnade, Peksumänni, Tõrsepa tamme, Vahenurme künnapuu ja Võhma musta lepa kaitseks piisavad ning haldusmenetluse seadust arvestades ka proportsionaalsed. Avalikustamise käigus on saavutatud maaomanikega kokkulepped eelnõus märgitud piiranguvööndite ulatuste osas.</p> <p>4. Ettepanekut ei arvestata. Üksikobjektide kaitseesmärk on nende säilitamine ja eksponeerimine.</p>
--	---	--

	<p>olema veel eraldi piiranguvöönd, sest kaitseala kaitsekord ei taga üksikobjekti kaitse-eesmärgi täitmist.</p> <p>5. Ettepanek muuta kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja ja muuta Natura 2000 erametsamaa toetuse tingimusi.</p>	<p>Eraldiseisev piiranguvöönd on kaotatud nende objektide ümber, mis asuvad vööndites, mille kaitsekord on rangem üksikobjekti piiranguvööndi kaitsekorrast. Sihtkaitsevööndite kaitsekord on alati rangem üksikobjekti piiranguvööndi kaitsekorrast. Sageli on ka kaitseala piiranguvööndi kaitsekord rangem, sest kaitsealade piiranguvööndites on võimalik seada näiteks raietele täiendavaid tingimusi. Kui kaitsealune puu asub sihtkaitsevööndis, siis tuleb alati arvestada seda, et puu ümbruse hooldamine ei läheks vastuollu konkreetse sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärgiga. Ka hooldatavas sihtkaitsevööndis või piiranguvööndis tehtavad tööd ei või ohtu seada kaitsealust puud (hoolimata vööndi olemasolust või ulatusest). Sageli on kaitsealade kaitse-eeskirjades ka eraldi välja toodud eesmärgina üksikobjekti kaitse (näiteks Nehatu looduskaitseala kaitse-eeskiri § 1 lg 1 p 8 või Manija maastikukaitseala kaitse-eeskiri § 1 lg 1 p 3).</p> <p>5. Ettepanekut ei ole käesoleva menetluse käigus võimalik arvestada. Praegu on Keskkonnaametis menetluses ainult keskkonnaministri määrus „Pärnu maakonna looduse üksikobjektide piiranguvööndi ulatus“. Kaitsekorda kaitstava looduse üksikobjekti piiranguvööndis reguleerib looduskaitseseadus ja Vabariigi Valitsuse määrus „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri“. Kehtivat kaitsekorda avalikustamisel oleva määrusega ei saa muuta, sest tegu on kahe erineva õigusaktiga. Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja muutmise menetlust pole keskkonnaminister algatanud. Ka Natura 2000 erametsatoetuse tingimuste määramine ei ole Keskkonnaameti pädevuses. Toetuse tingimusi reguleerib maaeluministri määrus „Natura 2000 erametsamaa toetus“.</p>
--	---	---

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on neutraalne loodus- ja elukeskkonnale. Eelnõus käsitletud loodusobjektid on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel (oluline) mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 ostab riik kaitsealuse kinnistu omaniku soovil eramaad, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piirab. Määruses käsitletavaid looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi maa-ala oli juba varem kaitse all ja neile kehtivat kaitse-eeskirja ei muudeta, st kaitsekord ei muutu. Määruse jõustumisega ei teki riigil kohustust nende kinnistute omandamiseks, st eramaade riigile ostmise kulu ei teki.

Kuna määrusega vähendatakse piiranguvööndite ulatust, siis vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine, sest väheneb üksikobjekte ümbritsevate piiranguvööndite kogupindala. Summa, mille võrra tulu suureneb, ei ole märkimisväärne, sest piiranguvööndite vähenemine on pindalaliselt väike. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse § 68 alusel sätestatud looduse üksikobjekti piiranguvööndi maalt maamaksu 50% maamaksumäärast. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist.

Kaitse-eeskirja eelnõul on puutumus kõikide määruses nimetatud omavalitsuste üldplaneeringuga. Kehtestatud üldplaneeringud jäävad kehtima niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus ehitusseadustiku, planeerimiseaduse ning looduskaitseaduse ja selle alusel koostatud kaitse-eeskirjaga. Planeeringuseaduse (edaspidi *PlanS*) § 92 lõike 1 kohaselt vaatab kohaliku omavalitsuse volikogu üldplaneeringu iga viie aasta tagant üle. Üldplaneeringu ülevaatamisega selgitatakse välja ja vaadatakse üle õigusaktidest (sh kaitse-eeskirjast) tulenevate muudatuste planeeringusse tegemise vajadus (*PlanS* § 92 lõike 2 punkt 4) ning muud planeeringu elluviimisega seotud olulised küsimused (*PlanS* § 92 lõike 2 punkt 6). Kuna kaitse-eeskirjaga täpsustatakse üksikobjektide piiranguvööndi ulatust, siis tuleb järgmisel volikogu koosseisul omavalitsuse üldplaneering üle vaadata ja teha vajaduse korral muudatused, st kanda üldplaneeringusse looduse üksikobjekte ümbritseva piiranguvööndi vähendatud ulatus. Muid põhimõttelisi muudatusi määruse jõustumisel üldplaneeringutele ei ole.

Riigimetsamaal täiendavat saamata jäävat tulu ei teki, sest määruse jõustumine ei too kaasa rangemaid piiranguid metsa majandamisele, kui see on olnud senini. Samuti ei teki määruse jõustumisel lisakulutusi seoses poollooduslike koosluste hooldamisega.

6.Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7.Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest

arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8.Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu (toimiku nr 22-0010). Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu märkusteta või kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.